

ÉLEETÜNK

XXXVII. évf. 3. szám (37. Jg. Nr. 3)

Az európai magyar katolikusok lapja

2005. március

MINDENKI FELELŐS A TÖRTÉNELEM ALAKÍTÁSÁÉRT

**II. János Pál pápa üzenete
az auschwitzi koncentrációs tábor
felszabadításának 60. évfordulójára**

„Hatvan év telt el az Auschwitz-Birkenau-i koncentrációs tábor foglyainak kiszabadítása óta. Erre emlékezve, gondolatban keressük fel a tragédia színhelyét és szemléljük a programozott gyűlölet tragikus eredményét. Emlékezzünk azoknak a személyeknek a millióira, akiknek ártatlanul embertelen szenvedéseket kellett elviselniük, akiket a gázkamrákban megsemmisítettek és krematóriumokban elégették. Fejet hajtok mindazok előtt, akik átéltek a gonoszág misztériuma, a myterium iniquitatis megnyilvánulásait” - ezekkel a szavakkal kezdődik II. János Pál pápa üzenete, amelyet az emlékezés során József Kowalczyk érsek, lengyelországi apostoli nuncius olvasott fel lengyelül.

*A Soa tragédiáján
senki sem teheti túl magát*

Üzenetében a szentanya felidézte, hogy 1979-ben ő maga is ellátogatott a koncentrációs táborba és elidőzött az áldozatoknak szentelt, különböző nyelvű felirásokkal ellátott táblák előtt. A pápa 19 nyelvet említett meg, köztük a lengyelt, a görögöt, a hébert, az orosz, a román, a spanyolt és a magyart. A héber feliratú tábla előtt akkor ezt mondta: „Ez a felirat annak a Népek az emlékéit idézi, amelynek gyermekeit teljes megsemmisítésre ítélték. Ez a nép Ábrahám leszármazottja, aki Tarzusi Pál szavaival a mi atyánk is a hitben. (vö. Rom 4, 11-12) Eppen az a nép, amelyet Istentől kapta a parancsot, hogy ne ölj, saját magát tapasztalta meg mit jelent ölni. Senkinek nincs joga ahhoz, hogy közönyösen haladjon el ez előtt a tábla előtt.” „Ma is megismételtem ez szavakat” - írja a pápa üzenetében. „A Soa tragédiáján senki sem teheti magát túl. Az a kísérlet, hogy tervszerűen elpusztítsanak egy egész népet, árnyékként borul Európára, sőt az egész világra, olyan bűntett, amely örökre foltot ejtett az emberiség történelmében. Legyen ez figyelmeztetés a ma és a jövő számára: soha nem szabad olyan ideológiáknak behódolnunk, amelyek igazolják az ember méltóságának eltiprását a faj, a bőrszín, a nyelv, vagy a vallás különözösége miatt. Jelenlegi felhívásomat főleg azokhoz intézem, akik a vallás nevében folyamodnak a terrorizmushoz” - írja a pápa. Ezek a gondolatok a jubileumi szentév alkalmával és a szenthelyeken tett látogatásai során is elkísérték II. János Pált, elsősorban is a Szent Péter-bazilikában tartott, nagy bűnbánati liturgia alkalmával, valamint Jeruzsálemben, a Soa emlékhelyén, a Yad Vashemben és a templom nyugati falánál tett látogatása folyamán.

Visszatérve 1979-es auschwitzi látogatásának gondolatához, a szentanya felidézte, hogy nagyon sok orosz és cigány élete is odaveszett ezen a helyen, majd a koncentrációs tábor lengyel feliratú tábláira utalva felidézte az emberiség történelmének egy másik fájdalmas szakaszát: a lengyel nemzet, amely oly nagy árat fizetett azért, hogy megszabaduljon a náciizmus gyászos ideológiájától, egy másik pusztító ideológia, a szovjet kommunizmus rabságába került. A pápa halálát adott Istennek, hogy Lengyelország mára végre megtalálta jogos helyét Európa térképén.

A koncentrációs tábor különböző nyelvű táblái előtt időzve a pápa Isten irgalmas szeretetébe ajánlotta a sok ártatlan

(Folytatás a 4. oldalon)

„Akiket Te választottál, hogy kövessenek Téged, Hogy egy napon majd Körülötted legyenek az égi trón mellett, Azoknak most itt kell állniuk Veled a kereszt alatt, És a keserű szenvedés vérével kell Megszerezniük az értékes lelkek égi ragyogását, Amelyet az Isten Fia örökségül hagyott rájuk.”

1938 nagyhete alatt Szent Terézia, polgári nevén Edith Stein, egy lelkigyakorlat keretében készült örökfogadalmára a Kármelben. Az elcsöndesülés szent napjai során, Nagypénteken vetette papírra ezeket a sorokat, egy a Szűzanyához intézett verses elmélkedés befejezéseként. Az egyháztanító csodálatos érzékenységgel fogadta be a Szent Három Nap misztériumát szívébe. Valóban, nekünk, a kiválasztottaknak, ott kell állnunk a kereszt alatt - ez nem lehetőség, nem ajánlat, hanem hitünk szükségszerűsége. Ott kell állnunk, hogy megismerjük Isten szeretetét és szenvedését, irgalmát és igazságosságát, alázatát és dicsőségét. A kereszt alakban összeacsolt két faág nem csak ég és föld, Isten és ember találkozási helye, de ezen a ponton ér egybe a megtestesült Ige megváltói művének két valósága: a megaláztatás és a felmagasztaltatás, az alászállás és a felemelkedés. Enélkül az örökkévalóság és az egész világegyetemet fel kitáruló történet nélkül Jézus tanítása, nyilvános működése és csodái talán nem lennének semmi egyéb, mint a történelem sodrában kiürülő szó, ellobbanó láng, elcsendesülő hang. De ugyanígy a feltámadás fénye, dicsősége sem mutatná meg önmagában azt, hogy kicsoda Isten s mire hivatott az ember.

A kereszt valóban a hit kiváltságos helye, ahová mindannyiunknak el kell juttatni. Részesednünk kell a Golgota eseményében, ahol az egész Üdvtörténet fordulópontja érkezik el, magába foglalva teljes emberi valóságunkat: Krisztus „megalázta magát és engedelmeskedett mindhalálig, mégpedig a keresztalálig. Ezért Isten felmagasztalta, és olyan nevet adott neki, amely fölül van minden névnek” (Fil 2,8k). Az ember ősbűne nyer itt feloldozást: a büszkeség („olyanok lesztek, mint az istenek” - Ter 3,5) és az engedetlenség („ettől a fáról, jóllehet megtiltottam” - Ter 3,17), amelyeknek következménye a halál, a szenvedés, a betegség, az elidegenedés a világban és a világtól, a többi embertől („Vágyakozni fogsz férjed után, ő azonban uralkodni fog rajtad” - Ter 3,16). Jézus nem szavakat, tanítást, vallási gyakorlatot állít elénk válaszként - magát, saját teljességét ajánlja fel megváltásunkért. Az isteni Ige ember lesz, hogy emberként élhessen - és meghalasson. Engedetlenségünkért engedelmeségével engesztel, s mert az ember áldást keresve bűne által átkot hozott a földre (vö. Ter 3,17), ő inkább elviseli azt, hogy az emberek szemében átkozott legyen, hogy ezáltal áldással lehessen számunkra. „Bár a mi betegségeinket viselte, és a mi fájdalmaink nehezédtek rá, mégis Istentől megvertnek néztük, olyanok, akire lesújtott az Isten, és akit megalázott. Igen, a mi bűneinkért szúrták át, a mi gonoszágainkért törték össze; a mi békségünkért érte utol a bűn-

tetés, az ő sebei szereztek nekünk gyógyulást” (Iz 53,4k). A bűnre elszakadás, elmagányosodás, kiüresedés, az ősi, Istennel való béke és barátság paradicsomi állapottól való kiűzetés volt a válasz. Jézus keresztjére azonban Húsvétvasárnap felel, a

Krisztus levétele a keresztről,
Máramaroszi, Borromeo Szent Károly templom,
ismeretlen festő. Fotó: Fazekas József-Tamás.

szenvedés és megalázottság kínjára az Atya megdicsőítő jobbjá. „Nézzétek, szolgák diadalmaskodik, fönséges lesz és felmagasztalják, és nagy dicsőségre emelkedik. Amint sokan megborzadtak láttán - hiszen oly dicstelenné látszott, és alig volt emberi ábrázata -, úgy fog majd sok nemzet ámulni rajta, és királyok nemulnak el színe előtt” (Iz 52,13kk).

Igen, ott kell állnunk a kereszt alatt, hogy ezeket a szent titkokat szemlélhessük, s szemünk megnyíljk, értelmünk kipessé váljk Húsvétunk nem csak megpillantására, de mélységének megértésére is. Krisztus szeretete gyűjt egybe bennünket az élet fájának bizonyuló kereszt tövében, a szó mindkét értelmében: Krisztus irántunk megnyilvánuló kiválasztó szeretete és a mi Krisztus iránti szeretetünk. Ebben a szeretetben elmerülve kell hagynunk, hogy „a keserű szenvedés vére” ránk hulljon, megjelöljön minket, homlokunkat, kezünket - de mindenekelőtt szívünket. Ekkor meg fogjuk érteni, amit Nagypénteken énekel az Egyház: „Íme, a fa miatt jön az öröm az egész világba”. A keresztnek függő sápadt testre mutat, amelyet az apostolok láthatnak Húsvét napján, s amelyet az Oltáriszentségben magunkhoz veszünk. A reánk hulló vér már azt a megdicsőült vért fogja jelezni, amely az eucharisztikus keheleben átváltozik. Nagypéntek önmagában értelmetlen, csak akkor tárul fel titka, hogyha Húsvétvasárnap fényében szemléljük. De ugyanígy, Húsvétvasárnap di-

csősége és ragyogása hamis, talmi fény lenne, ha nem a kereszt fájának, a Kálváriának és a nagyszombati sírnak éjszakájából, sötétségéből támadna.

„Húsvéti bárányunkat, Krisztust feláldozták. Ünnepejünk tehát, de ne a régi kovással, sem a rosszaság és gonoszság kovásával, hanem a tisztaság és igazság kovásztalan kenyérével” (1Kor 5,7k) - írja Pál apostol a korinthusi keresztényeknek. Csodálatos módon fejezi ki a keresztáldozat és a feltámadás egységét, hisz a rosszaság és gonoszság, amely keresztre szögezte Jézust, legyőzött, mivel Húsvétvasárnap felragyogott, a tisztaság és igazság napja, Krisztus. Az Eucharisztia Évében különös módon is fontolóra kell vennünk az apostol szavait, hisz egyfelől emlékeztet, hogy az új Húsvét kovásztalan kenyere, az Oltáriszentség maga a feláldozott Bárány, Krisztus; másfelől pedig buzdít és figyelmeztet, hogy valóban, igazán ünnepejünk igazságban és tisztaságban. „Vigadjatok az Úrban igazak és örüljétek, üljétek mindnyájan, tiszta szívűek!” (Zsolt 32,11).

Az Eucharisztia távlatában és fényében kell Isten elé vinnünk ezt az ünnepi örömléte, eme húsvéti ünneplésünket, nem elfeledve, hogy különösen is igazak O. Clément-nak, a jeles francia teológusnak szavai: „az Eucharisztia nem más, mint Húsvét misztériumának aktualizálása a Szentlélekben”. Közös ünneplésünk tehát, amelynek csúcspontja a szentmise, a legteljesebb mértékben kifejezi és megvalósítja kezdő gondolatunkat: a kereszt alá gyűjt bennünket, hogy ott megfürödjünk a Feláldozott véreben átmehessünk Húsvét ragyogásába. Az Oltáriszentségbe bele van írva e kettős-egy titok, kereszt és feltámadás titka, amely közösségeinkben, közös liturgikus imánkban eleven s állandóan jelenvaló, megújítva, megerősítve és megőrizve bennünk az örömet, összetartozásunk tudatát, a keresztből fakadó s az azt körülölelő szeretetegységünket, amely Húsvétban beteljesül.

Végezetül egy Babits Mihálytól vett versrészlettel kívánok az Életünk minden kedves Olvasójának áldott, gyegyelmeben gazdag, allelujás Húsvétot!

*Az Úr nem ment el, itt maradt.
Óbelőle táplálkozunk.
Őh kientős, szent, nagy titok!
Az Istent esszük, mint az ősz
törzsek borzongó lagzikon
ették-itták királyaik
húsát-vérét, hogy örösis
halott királyok ereje*

*szállna mellükbe, - de a mi
királyunk, Krisztus, nem halott!
A mi királyunk eleven!*

A gyenge bárány nem totem.

□

**MINDEN OLVASÓNKNK
ÁLDOTT
HÚSVÉTI ÜNNEPEKET
KÍVÁNUNK**

LENNE EGY KÉRDÉSEM...

Szökőár és szexturizmus

Örömmel és köszönettel vettem - több hónapos szünet után - figyelmes nyugat-németországi olvasónk sorait. Ebben, szokásához híven, ismét rendkívül érdekes és aktuális kérdést vet fel a Délkelet-Ázsiát sújtotta földrengés és szökőár kapcsán. Idézet leveléből:

„A most felvetendő kérdés nem veszélytelen a mai 'felvilágosult, toleráns és globalizált' világban, de mégis felteszem. - Állítólag csupán Németországból 400.000 'szexturista' utazik évente Távol-Keletre; a Pater Shay Cullen Gyermekvédő Organizáció információi szerint ezeknek kb. fele keres és talál közvetítők és kerítők segítségével, rendszerint kiskorú és gyakran rabszolgasorban tartott partnerre. Korrupt rendőrök és élődsi ügyvédek ellen a törvényt tehetetlen. A Kambodzsai Gyermekvédelmi Szervezet képviselője, Pierre Legros szerint, évente csupán 5 (!) aktív pedofil tettes került letartóztatásra. Nagyon megbotránkoztat az a feltételes módban felvetendő gondolat, miszerint ezúttal ismét a gyakran évszázadokig hallgató és láthatatlan 'Seregek Ura' gyúlt méltó haragra?!”

Miklós atya válasza:

Az Indiai Óceán szigetvilágát és a vele határos területeket megrázó december 26-i földrengés, és az azt követő szökőár, már csak gigantikus méretei, a 230.000 halálos áldozat és az okozott iszonyú anyagi károk miatt is, felriasztotta gyakorlatilag az egész világot. A megdöbbenés, amely az emberiséget elfogta, olyan szolidaritás-hullámot váltott ki, amilyenre még nem volt példa. A mérhetetlen gyász és fájdalom mellett, mely átfújta a szíveket, valamennyire megvigasztalt ez a világot átfogó, politikai vagy gazdasági ellentéteket ignoráló, részvétel az áldozatoktól ért károk helyrehozatalában, spontán segítőkészség, mely komoly anyagi áldozatoktól sem riadt vissza. Első eset volt, hogy a krónikus gazdasági krízissel küszködő kormányok egymást licitálták túl egyre nagyobb összegek megajánlásában. Tekintve, hogy az elmúlt évek, évtizedek során nap mint

nap kergették egymást a hírek terrorizmusról, háborús borzalmakról, öngyilkos merényletekről, ártatlanok lemészárlásáról, az embernek tudomásul kellett vennie, hogy Vörösmartynak volt igaza sötét vessorával: „Az ember sárkányfog vetemény, nincsen remény...” De lám, most egy ilyen katasztrófa elővarázsol a globalizált önzés, kíméletlen pénzhajhászat és embertelen erőszak szemétdombja alól elveszteknek hitt emberiséget, nagyvonalú áldozatkészséget, sőt talán még az idegen szavak szótárába száműzött szeretetet is. Jó érzés azt mondani, tudni: mégiscsak élnek még emberi emberek ezen a sárgolyón. E biztató, reményt keltő felismerés azonban nem hallgattatja el a feltoluló kérdéseket, elsősorban a nagy „miért”-et.

A földrengés-kutató tudósok erre pontos választ tudnak adni. Beszélnek tektonikus földmozgásról, egy Dél-Ázsia alatt elhúzóóó óriási üregről, több száz kilométer mélységben a tenger, illetve a szárazföld alatt, és arról, hogy mindez nem egyéb, mint egy természetes kiegyensúlyozódási folyamat.

Egy ilyen válasz a természettudósokat persze kielégíti, de a magunkfajta földhözragadt laikust nem. Mi, akik úgy gondoljuk, hogy a kozmikus erőket egy magasabb hatalom, sőt egy személyes Teremtő hozta létre és irányítja, akiről - legalábbis a kereszténység - azt tanítja, hogy Ő a szeretet, nem értjük, miért engedett meg egy ilyen döbbenetes természeti katasztrófát, amely százazek életét került, milliókat tett földönfutóvá, leírhatatlan szenvedést és károkat okozott. És ehhez kapcsolódik a másik kérdés, mely olvasónk leveléből is kicseng: nem akart-e Isten büntetni ama „szexturizmus” néven ismert gonoszítottak miatt, amelyekre, éppen ezen a vidéken, emberségükkel kivetkőzött, jómódú külföldiek „szórakozás” címén vetemednek? Nos, mielőtt erre a kérdésre megkísérelnénk a választ, meg kell mondanunk, hogy ezzel az emberiség egyik legnehezebben megoldható problémájával állunk szemben, amelyre alig lehet igazán megnyugtató választ adni: honnan a fizikai és az erkölcsi rossz, és ha Isten a Jóság, és az embernek, akit Ő teremtet, jót akar, miért nem akadályozza meg a rosszat?

Mindenekelőtt szögezzük le: Isten az embert saját képére és hasonlatosságára teremtet. Ez azt jelenti, hogy értelmet és szabad akaratot adott neki. Ugyanakkor nem akadályozta meg, hogy kapott képességeivel visszaélhessen és éppen ezért nem akarta semmire kényszeríteni. Az ember ténylegesen, szabad döntéssel, szembe fordult az Isten által teremtet Renddel és fölforgatta azt. Így került a rossz a világba. Ennek következménye nemcsak az ember Istennel való kapcsolatainak megromlása, hanem - mivel tettét, mint a Teremtés koronája követte el - annak káros, bomlasztó hatása az egész mindenségre. Ezt nevezik a hittudományban eredeti bűnnek, vagy ősbűnnek. Ennek kihatása többek közt a betegség és a halál is.

De „Isten nem akarta a bűnös halálát, hanem hogy megtérjen és éljen” (Ez 33, 11). És mivel az ember nem volt képes helyrehozni az okozott kárt, Ő maga lett emberré Jézus Krisztusban: isteni hatalommal, de emberként tette jóvá a vétket, mely immár az egész emberiségre rányomta bélyegét. Ezt nevezzük Megváltásnak: „Úgy szeretette Isten a világot, hogy egy szülőlt Fia-t adta oda...” (Jn 3, 16). Más szóval Isten ki akarta menteni az embert abból a katasztrófából, amelybe saját hibájából került, még Fia élete árán is. „Senkinek sincs nagyobb szeretete annál, mint aki életét adja barátaiért” - mondja Jézus (Jn 15, 14).

VELÜNK VAN

3.

AZ EUCHARISZTIA:

HÚSVÉT MISZTÉRIUMÁNAK MEGJELENÍTÉSE

liturgiában Krisztus húsvéti misztériuma lesz jelenvalóvá azért, hogy abba belekapcsolódjunk. Különösen a szentmise-áldozat cselekményében történik ez meg kifejezett módon. Mi ez a húsvéti misztérium, vagy másképpen a keresztnek a titka, mely Krisztus földi életének a csúcspontját képezi, és amelyre minket, keresztényeket meghív keresztységünk által, hogy azt nemcsak a liturgiában, hanem a mindennapi életben is megvalósítsuk?

Az újabb teológiai és liturgikus tanulmányok úgy magyarázzák a Húsvéti Misztérium fogalmát, hogy az 4 mozzanatot foglal magában. Mind a négy egyszerre történik, jóllehet időben és véges értelmünk miatt 4 részre lehet felosztanunk, hogy jobban megértsük jelentőségét. Az első mozzanat: a halál, a második a feltámadás, a harmadik a mennybemenetel, és a negyedik a pünkösdi Lélek kiárasztása. Jézus Nagypénteken meghalt a kereszten, kiadta lelkét ezekkel a szavakkal: „Atyám, kezébe ajánlom lelkemet!” Amikor földi élete így befejeződött, abban a pillanatban elkezdődött feltámadt élete, a dicsőség Új Élete, mint az Atya ajándéka. Ez a csodálatos átváltozás a halálból az életbe alkotja a titokzatos magját a húsvéti misztériumnak. De nehogy azt gondoljuk, hogy csupán az előző földi élete folytatódik a feltámadással, ezért a mennybemenetel figyelmeztet arra, hogy az új élet belépés az Isten életébe, ahol Jézus az

Ebben az összefüggésben, Krisztus megváltói szenvedése, halála és feltámadása révén kínálkozik a megközelítése a rossz, a gonosz, a szenvedés „miért”-jének. A kérdés Krisztusban sűrűsödik össze és benne oldódik meg.

A gyakorlatban persze, a világ felmérhetetlen szenvedése, nyomora, kínja látán, továbbra is megoldatlannak érezzük a problémát, mert emberi síkon nincs rá világos válasz. „Miért sújt engem az Isten? Mivel érdemeltem meg, hogy így büntet?” - hallani mindig újra. Mintha Istennek nem lenne más szórakozása, mint hogy a fejére üt azoknak, akik nem tartják meg a parancsait.

Isten nem rendőr, aki csak azt lesi, hogy büntető cédulát írjon, ha netán megszegtek a mennyei „közlekedési szabályokat”. És nem teszi ezt akkor sem, ha olyan szörnyűséges gazemberségek történnek, mint amit a szexturizmus produkál. Eltekintve attól, hogy a földrengés és szökőár milliószámra ártatlanokat sújtott és nem éppen azokat, akik esetleg megérdemelték volna.

De két pozitív eredménye mégis volt a rettenetes tragédiának: az egyik az, hogy az emberek elkezdtek gondolkodni és rájöttek, hogy milyen kicsike pont vagyunk és milyen tehetetlenek a természet erőivel szemben. Végülis Isten kezében jó helyen vagyunk. A másik szempont, amire bevezetőben utaltunk: az a spontán szolidaritás, az összetartozás tudata, amely a világméretű segítségben megnyilvánult, és amely miatt az ember talán mégis megérdemli, hogy ebben a világban is „élete legyen, s az bőségben legyen” (Jn 10, 10). Mert az ember csak akkor ember, ha szeretni tud.

Atya jobbján foglal helyet. Tehát megdicsőülés és nem csupán a földi élet folytatása. Amikor ezt a mennyei életet elnyeri Jézus az Atyától, akkor nem csak élővé válik, hanem „életadóvá” (zoopoion) is, vagyis kiárasztja lelkét, a Szentlelket a világba, szeretett tanítványaira Pünkösöd ünnepén lángnyelvek formájában. Ez a csodálatos, misztikus, titokzatos átváltozás az a győzelem, amellyel Jézus megváltotta a világot és benne minket. Emberi ésszel nem értjük, ezért titok, keresztény hitünknek központi misztériuma.

Nos ez a húsvéti misztérium, aminek révén Jézus papi hivatalát gyakorolja, lesz jelenlevővé a liturgiában, elsősorban a szentmise alkalmával. Maga Jézus van jelen az oltáron, feláldozza magát az Atyának, majd feltámad, mennyei dicsőségében ránk árasztja Szentlelkét, hogy minket magához vonzzon. Teszi ezt azért, mert a keresztiségben elköteleztük magunkat neki, hogy Vele akarunk élni és halni és feltámadni. Tehát az Eucharisztikus cselekményben ránk hárul a feladat, hogy Jézussal meghaljunk, hogy aztán Vele együtt fel is támadjunk, részt vegyünk a mennyei élet isteni világában, és képesek legyünk a Szentlelket a világba lehelni. A feltétele ennek a „tevékeny részvételnek” az, hogy tudjunk meghalni önmagunknak, önző lényünknek, legalább valamennyire, és remélhetőleg egyre növekvő módon keresztény életünk folyamán. Így részesedünk Jézus papságában. Amennyire képesek vagyunk erre a „meghalásra”, annyiban tapasztaljuk meg már most is a feltámadás örömeit, a mennyei dicsőséget, és a Szentlélek kiárasztásának a tényét. A teljes részesedés Krisztus húsvéti misztériumában azonban csak akkor fog megtörténni, ha egészen meghalunk önmagunknak, vagyis amikor elérkezik a földi halál pillanata, és őszinte szeretetünk bebizonyítására teljesen át tudjuk magunkat adni az Atyának a kezébe.

Jézus húsvéti misztériumához való csatlakozásunk tehát az a „tevékeny részvétel”, amit a 2. Vatikáni Zsinat annyira hangsúlyoz. Ez természetesen nem szorítkozik csupán a liturgiára, hanem mindennapi keresztény életünkre is. Amennyiben képesek vagyunk önzetlenül másokért élni, magunknak pedig meghalni, annyiban leszünk részesei a feltámadás, mennybemenetel és Lélek-áradás titkainak is. Krisztus papságában való részesedésünk megkívánja tőlünk, hogy Vele együtt hozzuk meg életünk áldozatát, és ugyanakkor legyünk közvetítői is az Atya és gyermekei között tevékeny keresztény életünkkel.

Miklós Attila S. J., püspök

A NEMZET EGYSÉGÉÉRT

II. Rákóczi Ferenc imája

A te kezében van szívünk, Uram,
Döföd át szereteted nyílával,
Gyűjtsd fel a lomhákat,
Vezesd vissza az elhelyezetteket,
Világítsd meg a vakokat,
Lágyítsd meg a hajthatatlanokat,
Bátorítsd meg a habozókat,
Tanítsd a tudatlanokat,
Gyárapítsd bennünk a hitet,
Gyűjtsd fel a kölcsönös szeretet lángját,
S újra és újra kérlek,
Add, hogy szereteted gyárapodjék,
Hogy ez az isteni láng
Eméssze föl viszálykodásainkat.

IMASZÁNDÉKOK

Márciusra

1.

Imádkozzunk, hogy a kormányok politikája és fejlesztési terve mindig tekintettel legyen a szegényekre, a kitaszítottakra és az elnyomottakra.

Szép keltezés, még akkor is, ha mindenki tudja, hogy ezt nehéz megvalósítani. A politikának sok eredője és összetevője van, minden embernek más a fejlődéstörténete, és egyedileg kell segíteni rajta. Az ügyintézés esetenként hetek-hónapokat vesz igénybe. A segítséget sokan igénylik.

Az érem másik oldala: az elszegényedést, állását, lakását elvesztő ember nem képes a hajléktalanszállón új életet kezdeni. Nincs semmije, önbecsülése is alig. Ez fáj a legjobban. Ha az ember megéri önbecsülését, ebből eredően a hitét, akkor a nehézségek „hegyei” is képes „felretolni”, s újra talpra állhat. Ezért könyörögjünk.

2.

Imádkozzunk, hogy a részegyházak megértés: csak szentéletű keresztényekkel lehetséges az igazi újraevangelizálás.

Az újra evangélizálás nem statikus feladat. Akik elteltek a Szentlélek kegyelmével, azok hamar meglátják különféle feladataikat. A Mindenható egészen világosan tudtul adja - annak, akinek akarja - küldetése szándékát. Mindezt bőségesen kell imádkozni. Akit Isten megvilágosított és megerősített, az nevelhet szent embereket.

Fejős Ottó

ÖTVEN ESZTENDŐ UTÁN IS PÉLDAKÉP

Bura László közműlt-ban, Szatmárnémetiben megjelent „Köztünk él” című könyvének lapjain egy szemünk előtt kibontakozó életút töretlenül, kiterőktől mentesen vezet a kis partiumi falutól, a kálmándi zsellérsorsú földműves családból a püspöki trónig, az egyházért vállalt vértanúságig. Scheffler János szatmári püspök elkötelezettsége, az egyházzal mindenben azonosuló személység példája, a szolgálatot folytonos tanulásként és kemény munkaként értelmező, az engedelmisséget és alázatot a jellem próbaköveként megfogalmazó, püspöki kinevezését „Isten akarata”-ként fogadó főpásztor követendő ideálként ragyoghat értékesítő, a nemes eszményeket nélkülöző korunk embere előtt.

Az idő, amelyben élt, súlyos terheket rótt a társadalom, az emberek vállára. Scheffler Jánost sem kímélte. Melyről indult, ahonnan csak konok akarattal, kitartással, céltudatossággal, tanulással és kemény munkával lehetett kitörni, fölemelkedni. De mit ért volna mindez mély hit nélkül, annak tudata nélkül, hogy Istennek szándéka van vele?! Az életút pályaszakaszain mindig adva vannak azok a személyek, akik sorunkat a Jó irányába terelik - a bölcsőtől a sírig. Scheffler János vértanú püspök életében is ott találjuk ezeket az összetevőket, útmutatókat. A gyermekkorban megfogant hivatásérzetet kiérlelődik. A kibontakozás lehetősége, a talentum acélos akarattal történő hasznosítása emeli őt arra a magaslatra, amelyre följutott. Nem arról holnapra. Maga mondja: „minden jó és szent dolognak érési folyamatra van szüksége”. De az érés nem magától adódik. Isten akarata a mi mindennapjainkban, a mi törekvésünk, a mi munkánk által realizálódik. A könyv lapjairól kibontakozó élet megismerése során nőttön nő bennünk a csodálat. Önvizsgálatra buzdít: hányszor és hányszor

kinálkozott számunkra is a lehetőség, de gyengéknek bizonyultunk, a könnyebbik utat választottuk; hány-szor próbált meg minket is az élet, de a kiállás helyett meghunyászkodtunk, ha akadályba ütköztünk, lemondunk a küzdelemtől.

Előttünk áll egy tölgy, mely dacolni tudott minden viharral. Elénk tárul egy élet, mely négy évtizede meghallgatás után, búvópatakként, ím a felszínre tör s üzen számunkra: a mi életünk értelmét és célját is új perspektívába helyezi, megrajzolva, elénk tárva annak örök érvényű koordinátáit: a hittel megszentelt életet, a társadalom és embertársaink szolgálatát, a szeretet igényét és kisu-gárzását.

Szellemi munkásságának gyümölcsei jórészt kiadatlanok, kéziratait csak az egyház bensőbb köreiből ismerik, talán ott sem eléggé. A kötet függeléke-ként közölt adattár adósságainkra int: „terjedelmes lelki irodalmi hagyatéka szakszerű tanulmányozásra, időszűrőfűzésre, hasznosításra vár”, megjelentetésük, közkinccsá tételük nem csupán kegyeleti kötelességünk lenne, a XXI. század emberének is van/volna mondanivalója, érvényes üzenete. Jó példa erre Scheffler Jánosnak a Szatmári Püspökség által 1998-ban megjelentetett „A pap” című könyve, amely a körösbyánai száműzetésben megírt lelkigyakorlatának nagy részét foglalja magába, valamint az Ott-honom Szatmár megye sorozatban, dr. Tempfli Imre által, igen gazdag adatolt előző kisértetben, 2002-ben közzétett „Dr. Scheffler János szatmári püspök és nagyváradi apostoli kormányzó pásztorlevelei és utolsó írásai” című kötet.

Scheffler János püspök vértanúsága indította a Szatmári Római Katolikus Egyházmegyéjét, néhai Reizer Pál püspököt arra, hogy a Szentseknél kezdeményezze boldoggá avatását. Emlékének ápolását szemlélteti Bura László mostani

kötete, s az ezt megelőző is, a „Hűségesen, fáradszótlanul”. Emléke megbecsülésének jeleként róla nevezték el a Szatmárnémetiben létrehozott Lelkipásztori Központot. Az Ó főpásztori törekvése és szándéka ölt testet az egyházmegye jelenkori megújulását jelző templomépítésekben, katolikus oktatási intézményeink és a lelkeségi mozgalmak újraélesztésében. Emléke megbecsülését példázza a szülőfalujában múlt év decemberében emelt szobor. „Arcképe ott látható 2004. október 9-től Lengyelországban, a krakkói Isteni Irgalmasság-bazilika altérmében, a Szentek Közössége magyar kápolnájának falát díszítő monumentális mozaikfreskón.”

Bura László könyve ismételtén ráirányítja figyelmünket arra a Főpásztor-

Scheffler János szatmári püspök (1942-1952)

ra, kinek életét kiolthatta az önkény. Egyháza iránti hűsége, mártírsága mindenkor erő adó forrás volt egyháza, papjai és hívei számára; ötven esztendő múltán is példaként áll előttünk, melyből erőt meríthetünk. A hitehagyott világban, a keresztyén értékeket megtagadó Európában is küzdenünk kell hitünkért, egyházunkért és nemzeti hagyományainkért, értékeink megőrzéséért. Főpásztori jelmondatának szavaival - Hogy mindnyájan egyek legyünk - int arra, hogy egyek legyünk az Isten- és emberszeretetben, egymás megbecsülésében.

Máriás József

Szeretet a fegyverek között

II. János Pál pápa bejelentette: 2005. végéig a kutatók számára hozzáférhetővé teszik az 1939. és 1947. között működött Hadifoglyok Vatikáni Információs Hivatalának archívumát. A szervezetet XII. Piusz 1939. szeptemberében, alig a háború kitörése után hozta létre az a cél, hogy a szét-szakított családok újra egymásra találjanak, s az eltűnt vagy fogságba esett katonákról hírt kapjanak az otthon maradókat.

Az állományt kéziratos levelek, táviratok, adatlapok, a fogolytáborokat látogató apostoli nunciusok jelentései, a nagykövetségekkel folytatott tárgyalások anyagai, részben a Vörös Kereszt által szolgáltatott

fogolynévsorok és az internáltak listái, de mindenekelőtt a foglyok és magánszemélyek levelei képezik. Összeességében mintegy 3 millió dokumentumról van szó.

A mű „Inter arma caritas” - „Szeretet a fegyverek között” címmel jelenik meg. A világháború kirobbanásától a fegyverletétel utáni évekig, a különböző frontokon és országokban nyomom követhetjük a hadifoglyok sorsát, helyzetét. A kötet végén található név- és helynévmutató.

A könyvformátumú kiadásnál még jelentősebb a számítógépes technikával előkészített publikáció. Nyolc DVD-lemezen kiadták az archívum teljes állományát, fénykép-formátumban. VR/MK

ISMERJÜK MEG PAPJAINKAT

Ismerjük meg papjainkat című sorozatunkban bemutatjuk a nyugat-európai magyar lelkipásztori szolgálatban működő papjainkat. Bemutatásuk egyben meghívó arra, hogy a külföldön lakó, esetleg ideiglenesen külföldön tartózkodó magyarok, illetve magyarul beszélő fiatalok, tanulók, munkakeresők Magyarországról, a Kárpát-medencéből vagy a világ bármely országából, igénybe vegyék lelkipásztori és egyéb szolgáataikat távol a hazától, az idegenben.

P. Vass György SJ „kiéremesült” egyetemi tanár. Innsbruck megyéspüspökének megbízásából 1997 óta az innsbrucki magyar hitközség lelkipásztori tanácsadója és annak szolgálatát nagy részben ő látja el. Ugyanakkor 2003 óta, mint állandó segédlelkész plébánosi szolgálatot teljesít Reith községben, Seefeld mellett.

Budapesten született 1928. április 1-én. Iskoláit a Csalogány utcai tanítónőképző gyakorló iskolájában, majd a budai Rákóczi-anumban végezte. Itt érettségizett 1946-ban. 1946 júliusában felvételt kért a jezsuita rendbe. A noviciátust Budapesten, a Manrézban végezte. 1948-ban Szegeden elkezdte filozófiai tanulmányait, majd a rendi előjárók szándékának megfelelően, fiatal rendtársaival külföldre menekült, hogy tanulmányait folytassa. Güssing, Fürstenfeld, Graz, Sankt András (osztrák noviciátus) érintésével Innsbruckba került, és hamarosan az ottani egyetem teológiai szakán folytatta tanulmányait. Az első év sikeres vizsgái után, 1949-ben római előjárói, az összes többi magyar jezsuita növendékkel együtt, a fel-ső-olaszországi Chieribe rendelték, ahol az ún. Villa Luigina-ban folytatta filozófiai tanulmányait, mígnem Leuvenben nyerte filozófiai licénciátusát. Ezt követően a Dél-Német jezsuita provincia schwarzwaldi St. Blasien fiú-kollégiumába lett nevelő, prefektus. 1954-ben Angliába, az Oxford melletti Heythrop College-ban kezdte el teológiai tanulmányait. A teológia második éve után az angol rendtartomány meghívta, hogy tanulmányait Heythropban teológiát tanítson. 1956-ban, pappá szentelése előtt néhány hónappal, több mint egy hónapig tolmácsolott az Angliába került magyar menekülteknek és igyekezett ügyes bajos dolgaikat intézni. 1957. július 30-án szentelték pappá Heythrop College kápolnájában. Szentelésén édesanyja is részt vett, aki fia nagy öröme, 1957-ben az evangélikus hitről a katolikus hitre tért. 1958-ban tette le a végösszigorlatait. A harmadik próbáévet a St. Beunos College-ban, Walesben végezte. Már itt megkezdte írói tevékenységét. Tanulmányt írt Teilhard de Chardin lelkiségéről, amely nyomtatásban német és angol nyelven is megjelent. De Lubac gratuláló levélben méltatta. A próbiáció befejezése után, 1959-ben vándorútja Rómába vezetett, ahol doktori disszertációjára központosította minden erejét. Szent Tamás műveit tanulmányozta, hogy megállapíthassa, milyen módszerrel használja írsaiban a Szent-írást.

Tézise megvédése után, 1962 januárjában visszatért Oxfordba, ahol mint újdonsült „Doctor Divinitatis” és „lecturer” rögvest megkezdte tanári működését: a teológia szakon dogmatikát, valamint a filozófiai fakultás keretén belül természetes istentant tanított haladók számára. A II. Vatikáni zsinat után a londoni állami egyetem, az ökömenikus mozgalom jegyében, Heythrop College-et elfogadta, mint ennek szerves, konstitutív tagját (Angliában az egyetem a kollégiumok föderációja). 1970-ben elhagyta Oxfordot, és áttelepült Londonba. Az új kollégiumot a Holy Child apácákotól bérelték, és szorosan együttműködtek a Kings College anglikán teológiai karával. Heythrop College, mint az első katolikus intézmény a reformáció óta egy angol világi egyetemen, hamarosan vezető szerephez jutott. Teljes kibontakozásának azonban Vass professzor már nem lehetett tanúja. Hat év londoni

Vass György SJ

tanítás, kutatás, írogatás után előjárói Innsbruckba hívták (illetve „küldték”), ahol 1977-ben elfogadta P. Karl Rahner második utódjaként a dogmatika és ökömenikus teológia tanszékét. Itt tanított 1996-ig, amikor elérte nyugdíjas, emeritusi éveit. Közben a teológiai fakultás dékánja is volt 1987-től 1989-ig.

Vass György professzor a magyar lelkipásztori szolgálatból is bőven kivette részét.

Angliai tartózkodása idején Nemeszgyhy Ervin rendtársával kereste fel az Angliába szakadt magyarokat: négy városban teljesített rendszeres lelkipásztori szolgálatot. Ezzel segítettek msgr. Is-pánki Bélát, aki mint egész Nagy-Britannia egyetlen magyar lelkésze egyedül látta el az angliai magyar híveket. Vass György írja egyik visszaemlékezésében: „De úgy érzem ez sem volt igazán apostoli munka, hiszen nem volt ránk szüksége igazán az ottani magyaroknak. Egyszerűbb munkásokból álltak a kis magyar közösségek. Tagjai főképp csak azért jöttek a kéthavi magyar misére, mert hát megszerették a 'fiatal' tisztelendő urakat (Is-pánki Béla volt az öregúr). Egyszer meg is mondták, úgy mise előtti vagy utáni poharazgatás közben: 'Gyertek le egyszer soron kívül Birminghambe. Disznót öl-tünk. Nem fontos az a mise'. De azért tisztességből majdnem mind ott volt. Talán ragadt rájuk valami”

Az 1987-től 1989-ig viselt dékáni hivatal annyira „megviselte” szervezetét, hogy négyéves dialízis kezelés után, 1997-ben négy bypasszt, 1988-ban „új” vesét kapott.

Már nyugdíjazása előtt is elvállalta rendtársával, P. Németh Józseffel az innsbrucki magyar miséket, és mint emeritus egy újonnan szentelt diakónussal (Dr. Magda Szilveszter) együtt újra szervezte az ottani hitközséget. Azóta Dr. Magda az innsbrucki magyar hitközség hivatalos feje.

Heythrop - London - Innsbruck vándorút volt életében, de tulajdonképpen mindenütt ugyanazt tette: tanult és tanított, kutatót és írt. A tanítás és időnkénti lelki szolgálat mellett 25 éven át ismertette és kritizálta Karl Rahner teológiáját, hogy ezt egy angolszász közönség számára hozzáférhetővé tegye. Ezen tanulmányainak gyűjteménye eddig az az öt kötetes mű, amelyet „Understanding Karl Rahner” összefoglaló címmel adott ki a Sheed and Ward kiadó Londonban. A sorozat első két kötet 1985-ban, (K. R. filozófiája és fundamentál teológiája), a harmadik 1996-ban (Istentant és Krisztológia), a negyedik 1998-ban (Megváltástán), az ötödik kötet 2004-ben (Egyháztan) látott napvilágot. A sorozat záró kötet 2004. szeptemberében fog megjelenni Rahner szentségéről és eszkatológiájáról.

Az említett könyvek mellett, számos cikket publikált az angliai Heythrop Journal, Clergy Review, Month, valamint a németországi Dokumenta, az innsbrucki Zeitschrift für katholische Theologie, a magyarországi Vigilia és Távtalok hasábjain.

2004-ben Heythrop College, University of London tanári és írói működését az ú. n. „Fellowship” ritka kitüntetéssel ismerte el.

Magyar szentmiséket tart rendszeresen Innsbruckban minden hónap 2. vasárnapján, 10 órai kezdettel a Mindszenty Ház klubtermében, Richard Wagner Str. 3., A-6020 Innsbruck.

Érdeklődni: Richard Wagner Str. 3., A-6020 Innsbruck, Dr. Magda Szilveszter diakónus, Innsbruck-Rum, Innstrasse 44. Tel.: 0512/204103.

Cserháti Ferenc

Gyermekeknek

VÁRUNK MINISTRÁLNI

A többi kezdeményezésekkel szemben részesítések előnyben a ministránsokkal való törődést, akik mintegy „meglegáya” a papi hivatásoknak. A ministránsok csoportja, ha a plébániai közösségen belül megfelelően gondozzák, a szemináriumot előkészítő, igazán keresztény szellemű alakulás útja lehet. A plébániát mint családközből álló családot neveljék, hogy ministráló fiaikat úgy lássák, mint olajfasarjadékokat Krisztus asztala körül (vö. Zsolt 127,3).

A fogékonyabb családok és katekéták együttműködésével igen nagy gondot fordítanak a ministráns csoportokra, hogy az oltár körül szolgálva mindegyikük tanulja meg egyre jobban szeretni az Ur Krisztust, ismerjék föl, hogy valóságosan jelen van az Eucharisztiaiban, izleljék meg a liturgia szépségeit. Figyelembe véve az életkori sajátosságokat, támogatások és bátorítások a ministránsokkal kapcsolatos kezdeményezéseket, mind egyházmegyei, mind plébániai szinten. Krakkói püspökségem éveiben volt alkalmam megtapasztalni, mennyire hasznos törőd-

ni emberi, lelki és liturgikus képzetükkel. Amikor kisfiúk és ifjak örömmel és lelkesedéssel szolgálnak az oltár körül, kortársaiknak beszédes bizonyítékot adnak az Eucharisztia jelentőségéről és szépségéről. A pap és a nagyobbak magyarázatai és példája nyomán pedig még a legkisebbek is - eleven képzetüknek köszönhetően, ami életkori sajátosságuk - növekedni tudnak a hitben és a lelki valóságok szeretetében.

És végül ne feledkeztek meg arról, hogy Jézusnak, a Főpapnak első „apostolai” ti vagytok: a ti tanúságtételek minden más eszköznél és segítségnél többet nyom a latban. A vasárnapi és hétköznapi szentmisék rendszerességében veletek találkoznak a ministránsok, a kezetek között látják „létrejönni” az Eucharisziát, arcotokról olvassák le a misztérium tükröződését, a szívetekben veszik észre egy nagyobb szeretet meghívását. Legyetek számukra atyák, tanítómesterek, az Eucharisztia szeretetén és az életszentségnek a tanúi. (II. János Pál pápa levele az áldozópapokhoz 2004. Nagycsütörtökre, 6. p.).

Fiataloknak

SZOMJAZOM UTÁNA

Az ún. fogyasztói társadalom hajlamos arra, hogy alapvető szükségleteire egyszerűsítse le az ember életét: étel - ruházat - lakás - szórakozás... Pedig még mennyi mindent takar csak ez az egy kifejezés: étel, amire elengedhetetlenül szükségünk van... Ilyen a víz. Víz nélkül nincs élet. Víz nélkül nincs növekedés, nincs tisztaság.

Jézus Jákob kútjánál vizet kér. Megdöbbsz pillantások kísérik minden mozdulatát, minden szavát, mert egy asszonytól, egy samariai asszonytól kér vizet. Jézus a szomját oltó vízárt cserében, egy egészen más, csodálatos vizet kínál jövevényének. Az örök élet vizét... Étél - éhség Isten szava, igéje után. Étél - szomjúság a víz után. S ez a víz több mint H₂O, több a kiszáradt torkot nedvesítő folyadéknál.

Ez isteni víz, amiből ha valaki iszik, soha többé meg nem szomjazik. Ez a víz, hitünk forrása. Mélyről fakadó, élő víz.

„Uram, adj nekem ebből a vízből...” mondja a samariai asszony. Valami másfajta, eddig ismeretlen szomjúság szorítja el a torkát... Szomjúság Isten után.

Uram, adj nekem is ebből a vízből, sóhajt a ma embere is. Isten után szomjazik, amikor megformálja életének alapvető kérdéseit. Ki is vagyok? Hova tartok? Mi az életem értelme? A pusztában vándorló választott néphez hasonlóan a kétely és a kétségbeesés határán. „Közöttünk van Isten, vagy nincs?”... Szomjúság az életet, örök életet adó, hűs forrás után, a minden kérdésre választ adó örök Igazság után. Ez a legfontosabb, a legalapvetőbb életünkben.

Pál atya

KISHERCEGNŐK
AZ ÖTVENEDIK MAGYAR BÁLON

A Müncheni Magyar Bál, a München és környékén élő magyarok társadalmi életének évenként visszatérő fénypontja. Az idei, 50. színvonalas fekete-fehér bál is a Bayerischer Hof Szálló dísztermében került megrendezésre. A bál kezdetkori jellegét máig megőrizte, a külföldön élő magyarok összetartását és a bajor-magyar kapcsolatok fejlesztését szorgalmazza. 1990-ig a bál mindenek előtt a bajor honatyák, de a rendszerváltás után magyar politikusok fővédnökségével is kerül megrendezésre. Vannak olyan törzsven-

rágcsokkal bemutatózó tizenkét első bális leány nyitótáncos volt az idei bál fénypontja. Ruhájukban hasonlatosak voltak a kishercegnőkhöz (lásd képeink), amint ezt hajukban egy kis korona is jelezte. A Burg Kastl-i Gimnázium és a müncheni magyar Regös táncsoport fergeteges fellépését a hálás közönség vastappsal jutalmazta. A jó hangulatról és talpalávalóról folyamatosan gondoskodtak az évtizedek óta tánczenét játszó, kiváló zenekarok Csillik Bálint és Végvári Sándor vezetésével. Bár az idei bál időpontja

degei, akik eddig mindenegyes alkalommal részt vettek a bálban. Törzsvezetői óvári Széke Csongor és neje, Széke Mariann, akik hosszú évek óta önzetlenül sok időt és energiát áldoznak a bál sikeréért. A gyönyörűen öltözött, biedermeier vi-

nyagon korai volt, mégis nagyon jól sikerült, a hangulat pompás volt. Természetesen jövőre is megszervezésre kerül a Müncheni Magyar Bál, amelyre már most szeretettel várjuk kedves vendégeinket.

Széke Csongor, München

ROBINSON MINDIG AKTUÁLIS

Gyermekkori olvasmány - élményeim közül legmaradandóbb emlék Daniel Defoe, a híres angol írójának Robinson Crusoe, a magányos hajótöröttnek lélekbe-markoló emberien szép, lenyűgöző története a magányos szigeten.

Defoe szándéka nyilvánvalóan az lehetett, hogy Robinson példátlan megpróbáltatásaiban az akkori brit erkölcsöket megdicsőítse, az emberi találékonyságot, a kemény férfiasságot és az istenszeretet keresztény hitét. Mert Robinson e nagy elhagyatottságban és kilátástalanságban sem veszítette el az isteni Gondviselésbe vetett bizalmát, és hívó alázattal vallotta, hogy a Benne bízunk minden javára válik.

Robinson, a magányos hajótörött, az isteni hittel és az élni akarás természetes ösztönével és vágyával, a legrimitívebb

eszközökkel, kemény munkával megpróbálta megteremteni a lakatlan szigeten - mint valomikar az ősember is tette - a „civilizációt”. Megszelídíti a vadkecskét, a papagájt, idővel gabonát termeszt, bútort készít és a fazekasmesterséget is megtanulja, majd édes-vizet is talál. Aztán sikerül neki tutajt ácsolni és ezzel a zátonyra futott hajóról hasznos tárgyakat hozott.

Talált három Bibliát is. Nagy lelki gyönyörűséggel tanulmányozta a Szentírást.

Defoe Robinsonja minden idők klasszikus regénye. Joggal tartja az angol irodalomtörténet az angol regény megteremtőjének.

A Siralomvölgy (vallis lacrimarum) rögös útjait járó ember számára Robinson hite, lelkiereje, az emborsors problémáival való viaskodás örök, követendő példája marad.

Gy. Pethe Ferenc, Mosdós

EURÓPA VAGY A MEGÉRTÉS ÚTJA

Ne kergessünk illúziókat! Az eltérő vallási hagyományok nem egymásba átfolyó, vagy valamiféle alapvallásból gondos adagolás útján előállítható valláskeverék. A modernitás hiú reményével elmentében nincs közös vallási történelem, hacsak nem a legtágabb értelemben, amennyiben minden vallás az egyetlen Istent imádja, hiszen logikailag sem imádkozhat semmi egyebet...

Magyarország elmúlt száz esztendejének története, az egymást váltó diktatórikus idők az idők megmutatták, hogy a túlsúlyos politika miként képes a vallási érzelmet a saját képére és hasonlatosságára formálni. A múltba révedő revansista, nemzeti-nacionalista Horthy-korszak egyes egyházakat saját politikája kelleként használta fel, míg más egyházakat és felekezeteket, mint a nemzet lelkiületét idegen testeket eltökélten üldözte. A szocializmus idején a világnézetileg „ateista” (tehát korántsem semleges) állam lehetetlenné tette a szabad vallásgyakorlatot, illetve a legkülönbözőbb módon igyekezett megtalálni „szövetségeseit” az együttműködésre kész egyházi oldalon.

Ám a rendszerváltást követően is - alig tanulva a korábbi évtizedekből - a politika mezőny szinte valamennyi résztvevője ilyen vagy olyan szándékkal és eszközzel, hol pusztán kompenzációs okokból, az ún. történelmi egyházakkal való szövetségkötés elköltezettségéből fakadóan, ám jóformán minden esetben a szövetségkötés csalfa reményétől vezettetve kötötte meg a maga kis megállapodását a

számára oly kedves és szívéhez oly közel álló egyházakkal...

Az elmúlt tizenéves év során is a hatalom a legkülönbözőbb technikákkal próbálta az egyházakat instrumentalizálni, ezzel súlyosan sértve nemcsak a vallási érzelmet, de az állam világnézeti semlegességi elvét, valamint a vallás- és lelkiismereti szabadság gyakorlatát és az egyházak autonómiáját...

A vallások is csak úgy válhatnak a társadalom bizonyos rétegei számára élő lelkiismeret, a föld sójává, ha felvesz vígyazzák saját függetlenségüket s megőrzik öröktől fogva kapott, erkölcsi értelemben vett „örök ellenzéki” szerepüket. Hiszen ne feledjük: a Tízparancsot vagy a Hegyi beszéd nem jobboldali, nem baloldali, nem liberális hitvallás, hanem örök emberi értékrend foglalta.

Az iszlámot érintő temerdek vitától, véleményről és ellenvéleménytől eltérően Európa számára az iszlámmal kapcsolatosan manapság éppen az tény, hogy az iszlámon belül nem (vagy csak alig) valószínűsíthető az állam és egyház szétválása, minthogy e kettő az iszlám vallás szerves egységét alkotva szorosan összefonódik, az iszlám gazdasággal, joggal, kultúrával, oktatással, vagy akár az iszlám katonapolitikájával és hadviselésével; tehát alapvetően állítja szembe a nyugati, avagy zsidó-keresztény hagyománnyal...

Rövid kivonata Gábor György előadásának, amely az „Állam és az egyház az egyesült Európában” című konferencián hangzott el. Közlött az Élet és Irodalom. Sz. J.

MINDENKI FELELŐS...

Folytatás az 1. oldalról.

áldozatot, ugyanakkor közbenjárásukat kérte azért, hogy a világ élvezhesse a béke ajándékát. A szentatya kifejezte meggyőződését, hogy mindennek ellenére, végül győzni fog az emberi személyi tisztelete, az igazságban keresett szabadság joga, az erkölcsi normák tisztelete.

Az utolsó szó soha nem a gonoszságé, végül mégis a szeretet győzedelmeskedik

A pápa arra is felhívta a figyelmet, hogy Auschwitz tragédiáját érintve nem fedkezhetünk meg azokról sem, akik a mértékelen gonoszság közepette hőstes tanúbizonyságot tettek a jószágról. Nagyon sokan voltak azok, akik belső szabadsággal vetették alá magukat a szenvedésnek és szeretettel tanúsítottak foglaltsáikat, sőt még hóhéraják iránt is. Sokan ezt Isten és a felebarát iránti szeretet nevében tették, míg mások magasrendű spirituális értékektől vezérelve. Ezeknek az embereknek köszönhetően világossá vált a Bibliában gyak-

ran megjelenő igazság: „az ember ugyan képes rosszat, sőt olykor a legnagyobb rosszat is elkövetni, ám az utolsó szó soha nem a gonoszság szava. Végül mégis a szeretet győzedelmeskedik még a szenvedés iszonyatos szakadékaiban is. Ne feledkezzünk meg arról, hogy Auschwitzban felszínre került a szeretetnek ez a tanúbizonysága is. Szüntelenül ébren kell tartani a lelkiismeretet, kioltani a konfliktusokat és bátorítani a békét. A mostani évforduló megemlékezésnek is ez ad igazán értelmet. Most, amikor az áldozatok drámájára emlékezünk, nem azért tesszük, hogy fájdalmas sebeket szaggassunk fel újra, és nem azért, hogy a gyűlölet és a bosszúállás érzelmét ébresszük, hanem azért, hogy tiszteljük az áldozatok emléke előtt, hogy fény derüljön a történelmi igazságra és főként azért, hogy mindenki előtt világossá váljon: minden ember felelős történelmünk alakításáért. Soha többé, a földgolyó egyetlen szögletében se ismétlődhesse meg az, amit azok a nők és férfiak elszenvedtek, akiket 60 éve siratunk” - írja a szentatya, majd végül Isten áldásának ajándékát kérte az emlékezés ünnepének minden résztvevőjére. VR/MK

Madridi levél

VALLÁSOSSÁG SZÁMOKBAN

Különböző szervek, intézmények időről időre felméréseket hoznak nyilvánosságra, s számokban próbálják kifejezni a lakosság vallásosságát, erkölcsi meggyőződéseit és az Egyház helyzetét. 2003. februári számunkban ismertettünk is egy spanyol viszonylatban tett, hasonló kísérletet. A nemrég nyilvánosságra hozott közvélemény-kutatás érdekessége abban állt, hogy nem csak egy országra vonatkozott: Dánia, Franciaország, Hollandia, Nagy-Britannia, Németország, Olaszország, Portugália és Spanyolország helyzetét lehetett összehasonlítani, tehát katolikus, illetve protestáns többségű országokat olyanokkal, ahol egyik egyház sincs túlnyomó többségben.

Akadnak valóban meglepő adatok. Az evangélikus többségű dánok 77%-a tekint magát vallásosnak, de csak 12%-a templombjáró. A nem hívők vannak többségben Franciaországban és Angliában, - több mint 50%, - Portugáliában viszont a lakosság 88%-a, Olaszországban 86%-a vallja magát hívőnek, s az utóbbiak 41%-a rendszeresen jár templomba. A felmérés szerint a spanyolok 62%-a jelenti ki vallásosságát, 32%-a nem az, míg 6%-ot tesz ki a meggyőződéses ateisták száma. Mintegy 32% nem megy templomba „szinte soha”, 54%-a nem szokott imádkozni, sőt a 30 éven aluliak 70%-a. A templombajárásnál nem veszik figyelembe az egyházi esküvőn, gyászmisén, első áldozáson és keresztelőn való részvételt; ezt „társadalmi megnyilvánulásnak” tekintik.

Minden esetre több pontban nem egyeznek a fentiekkel a Szociális Kutatóközpont adatai. Ezek szerint a magukat katolikusnak tekintő spanyolok száma 79%-ot tesz ki, - az előző évben még 83, 5% volt, - 12% „nem hívő”, 5, 8% ateista, 1, 2% pedig más vallást követ.

Az előbbi tanulmány szerint az Egyház, - függetlenül attól, hogy katolikus vagy protestáns többségről van szó, -, különböző helyet foglal el és más-más társadalmi szerepet játszik” az egyes országokban. Spanyolországban a lakosság 70%-a véli, hogy „az Egyház nem ad érdemleges választ a mai világ társadalmi problémáira”, 58% szerint: „az egyén erkölcsi problémáira és szükségleteire” sem. Ennek ugyan elmentmondani látszik az állítás, hogy 55% szerint: „érvényes tanácsokkal szolgál a lelki szükségletek dolgában”.

A spanyol kormányváltozás, a szocialisták váratlan győzelme a 2004. márciusi választásokon alkalmat nyújt, hogy értékeljük az Egyház szellemi és erkölcsi befolyását. Az új kormány hamarosan közzölte szándékát, hogy megkönnyíti és meggyorsítja a választ, szükségletlenül teszi a magyarteljesítési indoklását, elismeri az egyenművek házasságkötését és engedélyezi az általuk történő örökbefogadást. A püspöki kar határozottan fel is lépett a bejelentett tervekkel szemben, és ellenállásra szólított fel híveit. A kérdés az, milyen magatartást tanúsítanak a magukat katolikusnak tekintő, szocialista képviselők, szenátorok és párttagok. Döntő lesz a pártfegyverem?

A magánbeszélgetésekből kitűnik, hogy a közönség véleménye természetesen megoszlik, bár ezt számokban kifejezni nehéz volna. Sokan nem nézik rossz szemmel, hogy a válás gyorsabb és olcsóbb legyen, s úgy vélik, ez aligha növeli majd a válások számát. Az abortusz esetében a tervezett könnyítés inkább elvi jelentőségű: eddig indokolás kellett, de a harmadik lehetőségbe, a terhes nő testi-lelki egészségének veszélyeztetésébe ugyanis, minden belefért. A homoszexuálisok együttélése dolgában - vélekednek sokan - nem az a kérdés, hogy hívják, és milyen formális szükség, hanem az öröklési és a nyugdíj-jog elismerése. Az örökbefogadást a többség ellenzi.

Az idő sok mindenre meghozza majd a választ, amely nem lesz feltétlenül végleges. Bár ha valamiből törvény lesz, annak megváltoztatása nagyobb nehézségekbe ütköznék.

Rónai Zoltán

HITLER MEGPRÓBÁLTA ELRABOLNI XII. PIUSZ PÁPÁT

Az olasz püspökkari értekezlet ez év elején egy dokumentumot juttatott el a római *La Repubblica* című napilaphoz. A dokumentum Karl Friedrich Wolff néhai német SS-tábornoktól származik, aki az iratokat még 1972-ben helyezte le-tébe a Szentszék irattárában. A *La Repubblica*-ban közreadott dokumentum arról tanúskodik, hogy Hitler 1943-ban utasítást adott XII. Piusz pápa elrablására. A parancsot Wolff tábornok kapta, de nem hajtotta végre, csupán figyelmeztette a Szentatátát a veszélyre. Hitler azt tervezte, hogy a pápát egy jól őrzött dél-németországi várkastélyban mindaddig fogva tartja, amíg dönt sorsáról. Az SS-tábornok tisztában volt azzal is, hogy szöbe került a katolikus egyházzal meggyilkolása is. Az ördögi terv egy későbbi időpontban való kivitelezését a harci cselekmények alakulása akadályozta meg. XII. Pi-

us elrablásának előkészületéről szó esett a háborús főbűnösök Nürnbergi perében is - aztán az ügy feledésbe merült. A dokumentum nyilvánossága hozatalával az olasz püspöki kar megpróbálta ellensúlyozni a pápát ért vádakait, amelyek szerint nem tett meg mindent a náciizmus bűneinek megbélyegzésére, illetve az üldözött zsidók megmentésére a német befolyás alá került, illetve megszállt Európában. A Vatikán azzal érvel, hogy papok kolostorokban és más egyházi intézményekben, nagyszámban bújta meg az üldözötteket, és ha XII. Piusz nyilvánosan emelt volna szót a zsidóság irtása ellen, vagy netán kiátkozta Hitlert és társait, még annyit sem tudott volna segíteni a rendszer áldozatainak, mint így. A dokumentum közzétételével együtt támogatni akarták XII. Piusz boldoggá avatási előkészületét is. Ez a pá-

pa bírálóinak táborában ugyanis óriási felháborodást váltott ki és egy másik olasz lap, a *Corriere della Sera* szintén dokumentumok közlésébe kezdett, amelyek azt bizonygatják, hogy XII. Piusz a párizsi nunciushoz intézett titkos üzenetében 1946-ban azt kérte, hogy a náci megszállás idején kolostorokban bújta meg, megkeresztelt zsidó gyerekeket ne adják vissza szüleiknek, mert ezáltal nem lenne biztosítva katolikus neveltségük. A Vatikán ezt a dokumentumot hamisnak nyilvánította, mert nem viselte magán a bizalmas levélváltásnak a jellegzetes ismertetőjeit. A Szentszék szövegét a zsidó gyerekeket ne adják vissza szüleiknek, mert ezáltal nem lenne biztosítva katolikus neveltségük. A Vatikán ezt a dokumentumot hamisnak nyilvánította, mert nem viselte magán a bizalmas levélváltásnak a jellegzetes ismertetőjeit. A Szentszék szövegét a zsidó gyerekeket ne adják vissza szüleiknek, mert ezáltal nem lenne biztosítva katolikus neveltségük. A Vatikán ezt a dokumentumot hamisnak nyilvánította, mert nem viselte magán a bizalmas levélváltásnak a jellegzetes ismertetőjeit.

Makvári György

EDITH STEIN ÉS A NŐI HIVATÁS

Edith Stein (1891-1942) életében korunk értelmiségi és teljes munkaviszonyt vállaló értelmiségi nője elevenedik meg számunkra. Az 1900-as évek elején ahhoz az első nőgenerációhoz tartozott, akik beléphettek az egyetemekre. Megkeresztelkedése (1922) után és a Kármelbe lépése előtt eltelt 10 év során részt vett a nőnevelésben, egyrészt a dominikánus nővérek iskolájában német irodalom és történelem tanárként, másrészt előadásokat tartva több európai városban, pl. Heidelbergben, Zürichben, Salzburgban. A keresztény női hivatásról szóló gondolatának korszerűségét mutatja, hogy a témáról írt feljegyzéseit a II. Vatikáni Zsinat is felhasználta a nő mai helyzetéről, a szabad férjválasztásról, szociális és kulturális jogairól szóló tanítása megfogalmazásakor.

A nő helye az elmúlt évszázadokkal ellentétben megváltozott, már nem csak a család, az otthon

életének a színtere, hanem helyt kell állnia egyenrangúan a férfi mellett a hivatásbeli életben is. A nő megnövekedett feladatköréről azt vallja Edith Stein, hogy csupán természetes erővel nem tölthető be. A segítség az élő hitben, a benső imaéletben és abban a szakképzettségben rejlik, amely hozzájárul a nő értelmi és érzelmi továbbfejlődéséhez. Így a nőnevelésnek nemcsak az értelemre, hanem az egész ember érzésére és akaratára is hatnia kell. A nő hivatását, rendeltetését, - bárhol is legyen, akár otthon, akár a munkahelyén -, elsősorban az anyaságban látja, a természetes és/vagy lelki anyaságban. Ez az anyaság a végtelen isteni szeretetben gyökerezik, így az igazi példakép Mária lehet, aki minden ember szívét Fia felé szeretnő fordítani. Mária „virgo-mater” azaz „szűz és anya”. A nőnek is egyaránt hivatása a testi anyaság és a szüzesség is. De ahogy a természetes anya-

ság is elképzelhetetlen a szív szűzi tisztasága és a benső önatáadás nélkül, úgy a szerzetesi élethez is feltétlenül szükséges az önzetlenség anyai szeretet. Mindkét életállapotot csak a lelki anyasággal lehet tökéletesen megvalósítani. Mária így mindkét hivatásban biztos támaszt tud nyújtani. Az igazi termékeny lelki anyaság független a házasságtól és az egyéb női hivatásoktól, egyedül az isteni szeretet-kiadás forrásának kell lennie. Ahogy Mária tette, úgy kell a nőnek tükröznie az egyház szeretetét Krisztus iránt.

A Keresztet Megál-dott Teréz nővér, azaz a szerzetesnő Edit Stein Krisztus hősies jegyese-ként mutatta meg egyháza iránti szeretetét élete utolsó állomásán, Auschwitzig, ahol meleget sugározva nyújtott vigasztalást a halálra váró nőknek, férfiaknak, gondoskodást gyermekeknek a teljes reménytelenségben.

Ládonyi Zsuzsanna

MÉRLEGEN A VALLÁS ÉS A LAICITÁS

Franciaországban az utolsó száz évben az egyházról és az egyházellenes militáns hangulatot, előbb a tolerancia, majd a közömbösség váltotta fel. A nemtörődomség, illetve az a közfelfogás, hogy „majd ha felnőt, eldönti”, azt eredményezte, hogy évtizedek óta egyre kevesebb kisgyermeket keresztelnek meg. A legtöbb esetben már a nagymamák híre is izévesztett sz. E tendencia egész Európára jellemző, csakhogy időközben Franciaország további elpopányosodását megállította az iszlám vallás térhódítása.

Mindezek mellett, és ennek ellenére, a francia katolikus Egyház megmaradt ko-

vásznak, tele kezdeményező erővel és lendülettel. A Szentlélek működését leginkább a felnőttkeresztelések évtizedek óta tartó növekedése mutatja. 2004-ben, Párizsban 330 (közülük egy magyar), egész Franciaországban 2.539 felnőtt kérte a keresztséggel a bérálás és szentáldozás szentségét. A katekumenátusra jelentkezők száma évről évre nő, így a jövőben még több felnőttkeresztelés várható. Míg az újszülött gyermek a keresztséget ajándékként kapja, addig az elkötelezett felnőtt 3 éves felkészítés után kérheti felvételét az Egyházba. A katekumenek számarányának aránya, illetve családi háttere, Párizsban nagyjából évről évre azonos: 1% zsidó, 3% buddhista, 6% iszlám, 31% felekezet nélküli, 59% keresztény. Nemi hovatartozásuk aránya: 30% férfi, 70% nő.

Londoni levél

OROSZLÁNSZÍVŰ KERESZTÉNYEK

John Eldredge amerikai hitsszónok új könyve, a *Wilde at Heart*, ami itt mindössze négy hónapja kapható, eddig másfélmillió példányban kelt el Angliában. Tizenhat nyelvre fordították le. Lényegében arról szól, hogy a vallásos, vasárnaponként templomba járó, a jóság és a felebaráti szeretet szellemében élő keresztény bátran szakíthat a jámbor, csendes, szerény imádszával, és lehet lendületes, erőteljes, akár kalandkereső. Ily módon - Eldredge szerint - talán még az addig is közelebb kerül Istenhez. A szerző most azon gondolkodik, hogy esetleg hétfői tanfolyamokat indít lakhelyén, az amerikai Colorado államban, s megtanítja a vajsízüű kő keresztényeket, hogy miként lehet és kell erőteljes férfissággal, kvázi agresszív módon megvallani hitüket. Ugyanis az a helyes keresztény gondolkodás, ha a munkakörünket, a családukat, a házasságunkat nem nyúgunk, hanem hős kihivának tekintjük, nap mint nap kivont karddal megvívandó csatának.

Konzervatív keresztények hevesen bírálják Eldredge elveit. Szerintük az 1950-es évek maskulin filozófiájának a felmelegítéséről van szó, ami ellentétben a Biblia tanításával. Az amerikai presbiteriánus egyház egy vezető személyisége szerint a könyv veszélyes, mert a szerző saját, személyes érzélményeinek a tükré, amiből nem lehet általános tanulságokat levonni. Ugyanakkor Kazahsztánban keresztény tanulmányi csoportok vitatják Eldredge mondanivalóját.

Késégtelen, hogy Angliában a jámbor hívő sztereotip alakja kabarétréfák és vigjátékok figurája a maga felségzónáiban. Hol van ez - kérdik Eldredge hívei - a szentírásbeli Jákobtól, aki Istennel bírkózott meg Mezopotámiában? Játásának csak fapuskával a gyerekek, hiszen a férfi lélek mélyén kell, hogy rejtessen valamiféle harciaságot. Hogyan énekel Mózes a Kivonulás könyvében (15,3): „Olyan az Úr, mint hős harcos...” Szép dolog eljárni a bibliakörbe, de az sem rossz, ha James Bond valamelyik filmjét nézzük meg, s például látunk arra, hogyan győz a jó - férfisan és kemény eszközökkel - a rossz felett.

A könyv propagátorai a Pápát emlegetik, aki hajdan focikapus volt, síelő, hegymászó. Edzett férfi, aki ragaszkodik az elveikhez. Említik a mélyen vallásos katolikus szűzszűt, Mel Gibsont is, aki a saját vagyonából dollármilliókat kockáztatott, amikor tavaly bemutatott *Krisztus passiója* című, kérelhetetlen keménysége miatt, sokat vitatott filmjét. Mások Anglia nagy hadvezér- királyára, Oroszlánszívé Richardra utalnak, aki tíz éven át uralkodott, de ebből csak hat hónapot töltött fényes palotájában, 1190-től szakadatlanul a keresztesháborúk csatamezőin ontotta a vért.

Szerény véleményem szerint az igazság valahol félúton van. Talán anakronizmus kihívásokkal teli mai világunkban a felszégbe fülő jámborság, de a lelkek mélyén azért riadozom attól az agresszív, kakaskodó „kereszténységtől”, amit ez az amerikai hitsszónok hirdet.

Sárközi Máttyás

A muzulmánok integrálásával kapcsolatos viták és erőfeszítések kedveznek az Egyház által szorgalmazott újraevangelizációs folyamatnak. Ennek egyik politikai vetülete, hogy a köztársasági elnökségre törekvő Nicolas Sarkozy (Sárközi) a francia laicitás tiszteletbetartása mellett, de annak újraértelmezésére tett javaslatot. Szerinte, ha az állam anyagiilag hozzájárul sportpályák, koncerttermek és egyéb létesítmények felépítéséhez, akkor támogatná a vallásos igényt szolgáló helyiségek építését. Még nem ismeretes miként emlekednek meg az 1905-ben törvényesített szeparációról, de várható, hogy ebben az állam és Egyház szétválasztásának centenáriumban, a vallással kapcsolatos hírek még erősebb politikai színezetet kapnak.

Molnár Ottó, Párizs

Dr. Kottra Gábor, Freising

GÉNEK ÉS GÉNTECHNIKA

Amíg korábban a gének és a géntechnika kérdésköre csak egy nagyon szűk kört érintő tudományos szakterületnek tűnt, addig az utóbbi években egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy az ezen a területen elért eredmények már átlépték a tudomány határát és egyre inkább mindannyiunk életét befolyásoló tényezővé lettek. E cikk célja, hogy - a terjedelmi korlátok miatt, a teljesség igénye nélkül - néhány példával megvilágítsa, mindennapjainkban mely területeken találkozhatunk a géntechnika hatásaival. Messze túllépne e cikk kereteit és ezért nem lesz szó a klónozással és összejellek kapcsolatos, sok vitát kiváltott kérdésekről.

Gének és öröklődés

„Az alma nem esik messze fájától” - ez a mindannyiunk által ismert mondat azt a bizonyára ősidők óta ismert tényt fejezi ki, hogy a szülők és utódai kisebb-nagyobb mértékben hasonlítanak egymásra. Mi az alapja ennek a hasonlóságnak? Johann Georg Mendel Ágoston-rendi szerzetes volt az első, aki az öröklődés szabályait kísérletekkel próbálta tisztázni. A Brün-i kolostor kertjében különféle virágzatú, színű és mintázatú borsófajtákat keresztezett egymással és megfigyelte, hogy az egyes tulajdonságok milyen arányban jelennek meg az utódgenerációban. 1860 körül végzett munkájával megállapította, hogy az egyes tulajdonságok egymástól függetlenül öröklődnek és hogy az öröklődés szabályai egyszerű matematikai összefüggésekkel leírhatók.

Mendel felfedezését értetlenség fogadta, és hamarosan elfeledkeztek róla, míg nem 1902-ben kimutatták, hogy az örökletes emberi betegségekre is a Mendel által leírt szabályok vonatkoznak. Az egy tulajdonság öröklődéséért felelős egységet *Johannsen* dán botanikus a *rörög genos* = születés szóból levezetve, 1909-ben génnek nevezte el. A gének tehát az emberi, állati és növényi sejtekben egyaránt megtalálható „tervrajzok”, amelyek az öröklődő tulajdonságokat (egész pontosan: egy-egy fehérjemolekula felépítését) kódolt formában tárolják. 1944 óta tudjuk, hogy a gének anyagi hordozója a DNS-molekula (*desoxyribonukleinsav*, elterjedt angol rövidítés DNA), amely minden élő sejtben megtalálható, és amelynek szerkezetét, a híres „kettős spirált” 1953-ban két fiatal brit tudós, *J. Watson* és *E. Crick* fejtette meg (Crick a közelmúltban, 2004. július végén hunyt el). Később orvosi Nobel díjjal jutalmazott felfedezések tudományos jelentőségét Einstein relativitáselméletéhez hasonlították és a biológiai tudományok elmúlt 50 év alatti fejlődését tekintve ez nem is tűnik túlzásnak.

Az ember feltehetően már a növénytermesztés és állattenyésztés kezdetei óta törekedett arra, hogy a növények hozama minél nagyobb legyen, a tenyésztett állatok minél nagyobbak, kövőbbek, szaporábbak legyenek. E cél elérését évezredek kereszttel a keresztezés szolgálta, az az a legkíváncsabb tulajdonságokat hordozó párosítás és az utódok közül a „legszébbek” továbbtenyésztése. Ez a módszer nem más, mint a kedvező tulajdonságokat hordozó gének céltudatos kiválogatása, azaz végeredményben géntechnika. Miben különbözik ettől a jelenkori géntechnikája? A legjelentősebb különbség a fajtahatárok átlépése: amíg a búza keresztezése csak másik búzafajtával és a kecske keresztezése csak másik kecskefajtával volt lehetséges, úgy a mai módszerek lehetővé teszik a kukorica egy bakterium génjének beültetését (ami által a kukorica bizonyos kártevők számára ellenállóvá válik) vagy a kecske génje közé egy új gén bevitelét, amely által később a tejben

egy emberi véralvadást szabályozó gyógyhatású fehérje fog termelődni.

A humángenom megfejtése

A technika rohamos fejlődése az utóbbi néhány évtizedben lehetővé tette a gének molekuláris szinten történő analízisét. Az emberi gének összessége - az ún. *genom* - mintegy hárommilliárd, láncként egymás mögé felfűzött DNS molekulából áll. Egy 1990 körül az Egyesült Államokban megkezdett és utóbb az egész világon számos kutatóintézetet magába foglaló program (Human Genome Project) célul tűzte ki, hogy e hárommilliárd molekula sorrendjét - mint egy könyv betűit - meghatározza. Hatalmas anyagi erőforrások bevetésével ezt a célt 2002-re sikerült is elérni, azaz birtokunkban van egy hárommilliárd „betűt” tartalmazó „könyv”, amelynek azonban csak betűit ismerjük, de a nyelvet, amelyen íródott, alig. A kutatások most tehát a nyelv megértésére koncentrálnak, ez a munka azonban feltehetően még több évtizedig fog tartani és habár egyes részletekről már biztos ismeretekkel rendelkezünk, kétségszerűen az egészet az ember - Isten teremtménye - megismerheti-e.

Orvosi célú felhasználások: „vörös” géntechnika

Számos gyógyhatású fehérjemolekula, mint például a cukorbetegség számára életfontosságú inzulin, vagy a véralvadást szabályozó egyes szerek esetében a szükségletek sokszor gyorsabban nőttek, mint a termelési lehetőségek. Az inzulin hagyományosan a vágóhidon levágott állatok (disznók és marhák) hasnyalámirigyének feldolgozása útján nyerték, egytonnányi nyersanyag feldolgozása útján azonban csak 125 gramm inzulin lehetett nyerni. Mivel a világ egyre növekvő számú betegének ellátásához jelenleg mintegy évi 2000 kg inzulinra van szükség, ez a módszer tartósan nem biztosíthatja az ellátást. Más gyógyszereket a csak korlátozott mennyiségben rendelkezésre álló emberi vérből nyerték, a bonyolult kivonási és tisztítási eljárások miatt ezen anyagok előállítása rendkívül drága volt, ráadásul az utóbbiaknál a szigorú ellenőrzés ellenére fennállt a *hepatitis B* vagy *HI* vírussal (AIDS) való fertőzés veszélye. A géntechnika segítségével lehetőség nyílt a gyógyszerek olcsóbb és nagy mennyiségben történő előállítására. Ehhez az emberi inzulin-gént, azaz az inzulin-fehérje „tervrajzát” egyébként veszélytelen baktériumtörzsekbe ültették be, a tervrajzot a baktériumok sajátjukként fogadták be és elkezdtek inzulin termelni. Minthogy a géntechnikailag módosított baktériumokat gyorsan és egyszerűen lehet szaporítani, e módszer alkalmazásával a betegek ellátása a vágóhídi állatoktól függetlenül vált.

Más, az inzulinnál bonyolultabb gyógyszer-molekulákat baktériumok már nem tudnak termelni. A megoldást a kutatók ebben az esetben nagy emlősök (tehén, birka) segítségével érték el: bonyolult géntechnikai eljárások alkalmazásával ezen állatok petesejtjébe ültették be az idegen gén olymódon, hogy a módosított petesejtől kifejlődött utódok (ún. transzgén állatok) teje tartalmazza a gyógyszeranyagot, amit aztán a tejből aránylag egyszerű módon ki lehet vonni. Az eljárás kezdeti költségei ugyan nagyon magasak, azonban a transzgén utódokat ugyanúgy lehet tovább szaporítani, mint a „normális” fajtársaikat, így hosszabb távon a kezdeti magas költségek bőven megtérülnek.

„Zöld” géntechnika a harmadik világban

Az ENSZ 2002. évből származó adatai szerint Afrika Egyenlítőjétől délre fekvő országában 14 millió embert fenyeget éhínség. Ennek egyik oka, hogy a termés 20-50%-a kártevők és gombák miatt, vagy a tárolás során megsemmisül. Hatalmas fel-

adat tehát ezeken a területeken a szükséges élelmiszer mennyiség biztosítása, ezt azonban lehetőleg új termőterületek bevonása, tehát a trópusi őserdők irtása nélkül kell megoldani. E feladatok megoldásában jelentős szerep juthat a géntechnikának: alkalmazásával gyorsan és céltudatosan lehet új fajtákat létrehozni, amelyek a környezetre ártalmas növényvédő szerek felhasználása nélkül is ellenállnak a helyi kártevőknek és a korábbi fajtáknál jobban tárolhatók.

Az ellenállóbb fajták kifejlesztése mellett géntechnikai módszerekkel lehetőség nyílik a meglévő növények tápanyagtartalmának növelésére, illetve kiegyesztésére is. Ennek egyik érdekes példája Ázsia jelentős területeinek táplálkozásait érinti. A rizs *A-vitamin* tartalma nagyon csekély. Minthogy a szem működéséhez *A-vitamin*ra van szükség, azokon a területeken, ahol a lakosság fő tápláléka a rizs, a vitaminhiány miatt évente sok ezren megvakulnak. Amennyiben sikerülne olyan rizsfajtát széles körben elterjeszteni, amelybe egy másik növényből származó *A-vitamin* termelő gént ültettek be, ez jelentősen csökkenthetné a megbetegedések számát.

A géntechnika így módon történő alkalmazásánál természetesen nem kerülhet meg annak tisztázása, hogy mennyire biztonságosak a mesterségesen módosított élelmiszerek, nem járnak-e hosszabb távon káros következményekkel. A módszer relatív újdonsága és a még csekély számú vizsgálat miatt ez a kérdés véglegesen nem válaszolható meg. Az azonban természetes, hogy minden ilyen új termék csak nagyon szigorú vizsgálat után kerülhet széles körben felhasználásra és a hatóságokat a bevezetés után is még hosszú ideig követni kell. Mindenesetre az Egészségügyi Világszervezet (WHO) főtitkáranak közlése szerint nincs egyetlen tudományosan dokumentált eset sem, amely alapján bizonyítható lenne, hogy géntechnikai élelmiszer egészségkárosodást okozott volna.

Géntechnika az ipari országokban

A fejlett országok piacán természetesen az élelmiszer mennyiség, és annak változatossága géntechnika nélkül is biztosítható, mindannyian ismerjük a nagy élelmiszerboltok tömött polcait. Ezekben az országokban a géntechnika egy más felhasználása figyelhető meg: a nagy élelmiszeripari cégek kínálatában egyre nagyobb helyet foglalnak el az ún. *funkcionális élelmiszerek* (functional food, nutraceuticals, novel food). Ezen termékeken olyan élelmiszereket értenek, amelyek tápértékükön túlmenően pozitív hatással vannak (legalábbis a gyártók szerint) az egészségre, a teljesítményre vagy a közérzetre. A fő problémát ebben az esetben az jelenti, hogy míg gyógyszerként a szükséges dózist egyértelműen megadják, addig ugyanezt például egy a bélfőrák pozitív hatást kifejtő baktériumokat tartalmazó vagy a vérnyomást csökkentő joghurt esetében aligha lehet megadni. A problémát tovább fokozza, ha ugyanazt a hatóanyagot az egyik élelmiszer cég mondjuk csokoládéba, a másik kenyérbe, a harmadik egy tejtermékbe építi be. Ezek együttes fogyasztása a hatóanyag túladagolásához és ennek következtében a kívánt pozitív hatás helyett egészségkárosodáshoz vezethet. Ezt a problémát egyes kutatóintézetek és egészségügyi kormányzatok már felismerték, a megnyugtató megoldás azonban még várat magára.

A géntechnika értékelése

A fenti példákból talán érzékelhető, hogy a géntechnika sok területen megkönnyítheti, emberhez méltóbbá teheti életünket. A történelem azonban arra tanít, hogy a magas szintű ismeretek birtoklása nem garantálja azok bölcs és felelősségteljes használatát és nem zárja ki azt sem, hogy súlyos tévedéseknek essünk áldozatul. Így kíváncsokunk tűnik, hogy a technikák felett - éppen potenciális veszélyeik miatt - a társadalom egészének érdekeit képviselni hivatott szervek és intézmények szoros ellenőrzést gyakoroljanak. □

IMA A SEBÉSZETBEN

Ima az agysebészeten címmel tart előadásokat szerte Magyarországon Csókay András idegsebész, a szombathelyi Markusovszky Kórház osztályvezetője. Balaton-parti előadását követően a 48 éves főorvost meglepően tűnő tárgyválasztásáról, arról faggattuk, valóban hat-e a betegre és gyógyítóóra, befolyásolja-e a gyógyulást-gyógyítást, ha imádsággal fordulunk Istenhez.

II. János Pál pápa magyarországi látogatásakor az akadémián a következőket mondta: „két megismerési rend létezik: az ész és a hit rendje... Ész és hit ugyanarra az őseredeti igazságra törekszik”. Sokan szerették volna szembeállítani a két megismerési folyamatot az elmúlt kétezer évben, de előbb vagy utóbb, mindig csodát mondott a próbálkozás - kezdte válaszát a kórházi főorvos.

Amióta visszafordultam gyermekkorom erős hitéhez, magam is tapasztaltam a pápa által megfogalmazott igazságot. Pályám során sok műtét közben hangosan, halkán vagy magában káromkodó sebészettel találkoztam, aki a műtét könnyebb pillanataiban obszcén viccekkel, félreérthető megjegyzésekkel szórakoztatja környezetét. Én ugyan hangosan nem káromkodtam, de meg kell vallanom, magamban én is mondtam. Sose segített, sem nekem, sem másnak. Öt éve a Jó Isten kegyelméből megindult bennem az a megterísi folyamat, amely remélem, a halálomig tart, és megváltoztatott mindent. A káromkodásból ima született, az imából hit és bölcsesség, a két megismerési rend egymást segítette, és a gyógyításban előre tudtam lépni.

Idegsebész lévén sokat foglalkozik súlyos koponyasérülésekkel. Legmegrázóbb élményei közé tartozik a műtőasztalon bekövetkező gyermekhalál. 1998-ban kétségbeesetten igyekezett megmenteni egy 12 éves koponyasérült gyermeket, önkéntelenül új ötletet alkalmazott, s az addig eredménytelen műtétfajta eredményessé vált, a gyermek megmenekült. Erre két hónappal később, megteríse kezdetekor jött rá, amikor egy keresztnél imádkozott. Azóta az új műtéti technika komoly külföldi sikereket aratott, egyre jobban terjed az idegsebészeten. Ahogy a főorvos mondja: Isten kegyelméből jelentősen sikerült a magas halálozási arányokon javítani.

Az új módszerre, amelyet a koponyasérülteknél fejlesztettem ki, a kegyelmi megvilágosodás pillanatában jöttem rá. Ugyanígy, tavaly júniusban, a gyermekeimet sétáltatva, a rózsafüzér imádságot mondvá kezdtek bennem hömpölyögni a gondolatok, és világosodott meg bennem, hogy a nagy agyduzzadással, így koponyatűri nyomásfokozódással járó, melyben ülő agydaganatokat, vérzést okozó érfejlődési rendellenességeket, hogyan kellene más módszerrel, az eddigieknél eredményesebben operálni. Két nap múlva jött egy beteg, akit már mindenhol elutasítottak, operálhatatlan, mivel a műtétet olyan fokú állapotromlás következik be, hogy kontaktusképtelenné, kómássá fog válni. Vállaltuk a műtétet, sikerült és jobb lett az állapota. Az elmúlt majdnem egy év alatt 20 hasonló beteget operáltam ezzel az új módszerrel, egyet kivéve, mind egyikenél jelentős javulást, vagy túlélést lehetett elérni, pedig már lemondtak róluk.

A következő új műtéti ötlet az után született, hogy Fatimában térdem végéigtem azon a 250 méteren, amely a kegyelmehez vezet. Amikor leért a kápolnához és látta a térdem vagy hason csúszó betegeket, visszafordult, hogy ő is megegye az utat.

Sajnos sokan kinevetik, üldöznék kezdik az embert ezekért a gondolatokról, de nem mindenütt. Éppen most készülök az Egyesült Államokba, ahová az Amerikai Magyar Orvosok Társasága hívott meg vendégelőadóként, a fentiekre is fogok beszélni. Itthon a szekularizált tudományos világ és hatalmi struktúra nehezebben vevő erre. Hogyan lehet mindezzel megküzdeni? Megint csak az evangéliumi alapelvek segítségével. Türelem, békesség, ellenszereget - mondja a főorvos.

Sarusi Mihály

HÍREK - ESEMÉNYEK

II. János Pál pápa az Istentiszteleti és Szentségi Kongregáció tagjává nevezte ki Erdő Péter bíborost

Össztesége II. János Pál pápa Erdő Péter bíborost kinevezte az Istentiszteleti és Szentségi Kongregáció (Congregatio de Cultu Divino et Disciplina Sacramentorum) tagjává, amelyről a főpáztort január 24-én kelt levelében Francis Arinze bíboros, a testület prefektusa értesítette. Ezzel a magyar prímás az Apostoli Szentszék immár négy központi hatóságának lett szavazati joggal rendelkező tagja (a korábbi három hatóság: az alkotmánybírói funkciókat betöltő Pápai Törvénytárgyaló Tanács, a legfelsőbb bíróság feladatát ellátó Apostoli Szignatúra és a Katolikus Nevelési Kongregációja). A kinevezés a bíboros-prímás eddig betöltött feladatait nem érinti.

Kispapok száma

A magyarországi kispapok száma 2004/05-ös tanévben 410 fő. Közülük 297 egyházmegyes, 113 pedig szerzetespap-jelölt. A hazai szemináriumokban további 40, határon túli egyházmegyekhez tartozó kispap tanul. Legnépesebb hittudományi főiskolák az egri 89, a nyíregyházi 49, a szegedi 45, valamint a budapesti szerzetesi 38 kispappal. A rendek közül jezsuitáknak 21, a piaristáknak 19, a két ferences rendtartománynak együtt 17, a karmelitáknak 7, a cisztercieknek és a domonkosoknak pedig 5-5 kispapjuk van. MK

Egymilliárd 86 millió katolikus él a világon

Január 31-én a Vatikánban bemutatták a 2005-ös Pápai Évkönyvet. Ebből többek között kiderül: az elmúlt év során II. János Pál pápa tíz új püspököt szentelt, egy apostoli helynökséget és hat metropolitai széket létesített, továbbá 171 új püspököt nevezett ki.

A világon 2002-ben egymilliárd 71 millió katolikus élt, míg 2003-ban 15 millióval emelkedett ez a szám. A növekedés földrészek szerint eltérő: Afrikában 4 és fél százalékkal gyarapodott a hívek szá-

ma, Ázsiában 2,2 százalékkal, Óceániában 1,3 százalékkal, míg Európában változatlan maradt a helyzet. A világ katolikuskainak majdnem a fele - 49,8 százaléka - Amerikában él. Európában 26, Afrikában 13, Ázsiában 10 és fél százalék, Óceániában 0,8 százalék a katolikusok aránya.

A papok száma a világon 406 ezer, akik közül 268 ezer az egyházmegyes és 137 ezer 500 a szerzetespap. A papok létszáma az előző évhez képest 1100-zal növekedett, ebből több mint 700 egyházmegyes. A papszentelések száma 2002-ben 9247 volt, egy évvel később valamivel több, 9317. A nagyszeminaristák száma némileg csökkent: 2002-ben 112.643 volt, míg 2003-ban 112.373. A legtöbbször papi hivatást Amerikában jelentkezett, közel 34 ezer fiatalal, majd Ázsia, Európa, Afrika és Óceánia következik. Európában a 2003-as évben 24.387 fiatal készült a papságra.

175 millió menekült vagy vándorló él világszerte

A Vándorlók és Utazók Lelkigondozásának Pápai Tanácsa 2004. december 9-én közzétett adatai szerint a világon 175 millió személy él, akik bevándorlóként vagy menekültként nem abban az országban élnek, amelyben születtek. 56 millió bevándorolt él Európában, 50 millió Ázsiában, 41 millió Észak-Amerikában, 16 millió Afrikában, 6 millió Latin-Amerikában és ugyanennyi Óceániában. Országok szerint az Amerikai Egyesült Államok abszolút értelemben az első helyen szerepel 35 millió bevándorlottal, következik az Országos Föderáció 13 millióval, Németország 7 millióval, India, Kanada és Franciaország 6 millióval, Szaudí-Arábia 5 millió, Pakisztán 4 millió vándorló-menekülttel. Olaszország a 20. helyet foglalja el a listán, 20 millió migránssal. VR/MK

A családok érdekében

Németországban az ellenzéki keresztény pártok elismeréssel fogadták a katolikus egyház azon kezdeményezését, hogy az elkövetkező három esztendő a család-nak szenteljék. A két párt szerint a politi-

ka egymagában aligha képes elegendő meggyőző erő kifejtésére, hogy a házasságok bátran vállalják a gyermekáldást. Az elkövetkező három év során az Egyház különböző akciói keretében igyekszik ráirányítani a közvélemény figyelmét arra, hogy a család a társadalom alapja.

Autóversenyzők a Szentatánál

II. János Pál pápa immár második alkalommal fogadta a Forma egyes élvonalbeli autóversenyzőit: a sokszoros világbajnok Michael Schumachert és Rubens Barrichellot. A Vatikánban tartott fogadáson részt vett a Ferrari Autógyár elnöke és átadta a Szentatánál annak a piros versenyautónak a kicsinyített mását, amellyel a német Schumacher tavalyi hetedik alkalommal megszerezte a Forma egyes első helyét. Schumachert először 1999-ben fogadta a Szentatya és a versenyző ezt követően kijelentette, hogy életének legfelelősebb pillanata volt a találkozás II. János Pállal.

Keresztények Irakban

Irakban januárban első alkalommal elraboltak egy katolikus főpapot is. A szírítusú egyház 66 éves püspökét azonban 24 órával később ismét szabadon bocsátották. Irak 24 millió lakosa közül alig 5 százalék keresztény. A katolikus püspökök száma 17, de csak 15 élén áll kinevezett püspök. Noha Szaddam Huszein uralma idején a keresztények viszonylagos vallási szabadságot élveztek, elvándorlásuk főleg gazdasági okok miatt - már az első öbölháborút követően megkezdődött.

Vincze András

Miért segítjük a szentföldi keresztényeket?

A pápák 1618 óta kéri a keresztények imáit és adományait nagyböjten a Szentföldön élő keresztények támogatására. A Katolikus Egyház világszerte minden évben, s az utóbbi esztendőben, hazánkban is megrendezték a gyűjtést.

Miért részesíti megkülönböztetett figyelemben az Egyház a Szentföldet és az ott élő keresztény közösségek sorsát? Szentföldről indult útjára a kereszténység, amely ma már az emberiség legnépesebb vallási közössége. Krisztus szülőföldjén azonban, amely három monoteista vallásnak is a bölcsője, sok évszázada a pusztá fennmaradásukért küzdenek a keresztények, és az utóbbi évtizedekben számuk évről évre apad.

Jelenleg Izrael lakosságának mindössze 2 százaléka keresztény. A katolikusok száma 90 ezer, többségük palesztin. A háborús viszonyok és a munkalehetőség hiánya miatt a kis keresztény közösségek napról napra fogynak, kilátásaik bizonytalanok, igen sokan elvándorolnak.

Ignace Moussa Daoud bíboros, a vatikáni Keleti Egyházak Kongregációjának prefektusa szerint a mostani „drámai helyzetben” még nagyobb figyelmet kell fordítanunk a szentföldi keresztényekre imában és anyagiakban egyaránt. A Szentföld keresztényei ugyanis most „különösen elszigetelnek érzik magukat”.

VI. Pál pápa mondta még a hetvenes évek elején: „Ha a szentföldi testvéreink jelenléte megszűnik, akkor eltűnik az élő tanúságtétel is a Szentföldön, és a szent helyek múzeumokhoz hasonlítanak csupán. Nélkülözhetetlen, hogy Jézus működésének, halálának és feltámadásának helyszínén élő keresztény közösség tegyen tanúságot hitünkéről!” MKPK - Sajtóiroda

Különbös tiltakozás

Egy olasz faluban a hívek, minthogy papjukat az érsek máshova helyezte, ők meg ragaszkodtak hozzá, - tiltakozásul befalazták a templomuk bejáratát. A pap új állomáshelyén a hívek ugyancsak szeretik saját, régi papjukat, így nem szívesen fogadnának újat (Népszabadság). Sz. J.

Meghalt Lúcia nővér, az utolsó fatimai látnok

Életének 98. évében, február 13-án, vasárnap este a portugáliai Coimbra-ban elhunyt a karmelita Lúcia dos Santos nővér. Az 1917-es Mária-jelenések a Fatima mellett Cova da Iria-ban történtek, amelynek Lúcia nővér két unokatestvérével együtt volt szemtanúja. A felnőttokt közülük csak Lúcia érte meg. Unokatestvéit, Francisco és Jacinta Martot 2000-ban avatta boldoggá II. János Pál pápa.

Lúcia nővér 1907. március 22-én született Aljustrelben, 1921-ben jelentkeztet dorottys nővérek, néhány évet Spanyolországban töltött. 1946-ban visszatért Portugáliába, és engedélyt kapott, hogy a szigorúbb szellemű karmelita rendbe lépjen. 1949-ben örökfogadalmat tett Coimbra-ban, és haláláig ott élt. A kolostorban írta meg kétkötetes Emlékezeit.

Lúcia nővér földi maradványait egyelőre a coimbrai kolostorban temették el, később azonban Fatimában helyezik örök nyugalomra. KAP/Ecclesia/MK

+ Golarits István 1931-2005

Többévtizedes egyházi szolgálat után, január 25-én elhunyt Golarits István, a zürichi Szent István Magyar Misszió kiváló orgonistája, karnagya, egyháztanácsosa.

Egy 11 tagú család első gyermekeként, 1931. szeptember 11-én született Egerben. Az elemi iskola befejezése után a váci piaristáknál érettségizett, majd a budapesti Művészeti Akadémián grafikus lett. Gyermekkora óta szenvedélyes muzsikuss. 1956. októberében katonaként elhagyta hazáját és Svájcba menekült.

1960-1967 között a zürichi magyar táncsoport zongoristája. 1970-től a zürichi magyar misszió orgonistája. 1986-ban megalapította a zürichi ökumenikus énekkart, amely ma is szépen működik, és halálától ezután el nevet viseli. Hosszú betegsége után hunyt el.

Tevékenységet pontosság, hűség és elkötelezettség jellemezte. Nagy elismerések és halálával emlékezünk rá. Temetési gyászmisén zsúfolásig megtelt hálás gyászolók a zürichi Bruder Klaus templom. A gyászmisét Poós Lajos, Csobánczi József és Vízauer Ferenc plébánosok celebrálták, és méltatták az elhunyt érdemeit.

Vízauer Ferenc

In memoriam Lichtfuss Tibor

Innsbruck értelmiségi közössége, nemzetiségre való tekintet nélkül nagy részvétel temette Lichtfuss Tibor professzort, aki még 2004 őszén, szeptember 23-án halt meg 83 éves korában. Neve ellenére is hangoztatta, hogy anyanyelve magyar. Főleg történelmi és irodalmi előadásokat tartott. Kedvenc költője volt Ady Endre.

Schenk-Zékely Gabriella

In memoriam Katona Anna

Ugyancsak Innsbruckban hunyt el, 93 évesen, október 17-én, Katona Anna tanárnő. Szatmáron született, Trianon után szüleiivel Sopronba költözött. A bécsi egyetemen germanisztikából és francia nyelvből szerzett diplomát. 1956 után az innsbrucki Magyar Gimnáziumban tanított. Mindig szívén viselte a magyar ifjúság jövőjét. Kívánságára a soproni családi sírba temették.

Hammerle-Tuczay Edit

SZÁJRÓL SZÁJRA

A kefekötő

Ha nem is olyan túlzásba vitt formában, mint manapság, de az ú. n. „political correctness” (a nyilvánosság bizonyos köréi által helyesnek tartott magatartás) már a XIX. században is hozott vadhajtatásokat. Legyen példa erre a következő történet.

Elhallgatva az újság nevét, csak annyit, hogy a főszerkesztő Bécsben mulatott.

A kiadóhivatal feje itthon erősen ügyelt rá, hogy a vezér nélkül maradt szerkesztőség ne találjon olyasmit írni a lapba, ami az újság-nak üzleti szempontból ártalmára lehetne.

Átnézett minden kefelevonatot, még a tárcarovatát is. Döbbenet látta, hogy egy jókedvű humorista azt találta beleírni karcolatába: „Iszik, mint a kefekötő.”

Nyomban felrohant a szerkesztőségbe, ott is ahhoz a bizonyos humoristához és ráförmedt:

Hallatlan! Tönkre akarja tenni a lapot? Azt írja: „Iszik, mint a kefekötő.” Tudja ön, hogy emiatt Magyarország valamennyi kefekötője el fog pártolni lapunktól?

- De hiszen az csak olyan szólás-mondás, általános kifejezés!

- Éppen ez a baj! Általános vád! Bennünket a kefekötők bojkottálnak! fognak! Követlem, hogy azt a sértő mondatot pedig törölje ki.

- Én pedig nem törölöm ki! - kötötte az ebet a karóhoz a humorista.

- Jól van! Majd eldönti a kérdést a főszerkesztő - szolt a kiadóhivatal feje.

Nyomban hosszú táviratot küldött Bécsbe a főszerkesztőnek, vázolv a halatlan merényletet.

Alig egy órával később megérkezett a válasz. Mivel a főszerkesztő sem óhajtott magára haragítani a kefekötőket, de a kedvelt humoristát sem akarta megbántani, a válasz így hangzott:

- A mondást a következő formában kell enyhíteni: iszik, mint némely „könyvkötő”.

Így estek át a ló túloldalára a régiek is és igen gyakran mi magunk, kortársaink is.

A nyelv

Az egyik faluban Ladislav atya tartotta a szentmisét. Lengyel szerzetes volt, de már hosszabb ideje élt Magyarországon. A prédikáció alatt az egyik kislány sottogva így faggatta édesanyját:

- Anyuka! Milyen nyelven beszél a pap bácsi? Nem értek belőle egy szót sem.

- Figyelj jobban. Magyarul beszél - hangzott a válasz.

- Aha - szolt egy idő után a kislány

- És anyuka, akkor mi milyen nyelven beszélünk?

Közreadta:

Ramsay Győző

Cserháti Ferenc
AZ EGYHÁZZAL
VAGY NÉLKÜLE

Cserháti Ferenc,
Szentleckeíró,
Szent István Társulat,
2004. 488 o. Szentírás
elméletek gyűjteménye; az A-B-C ciklusba osztott vasár- és ünnepi szentmisek szentleckehez; írt homiliákat tartalmaz.

Megrendelhető: Budapest, a Szent Maximilian Lap- és Könyvkiadónál, telefon: 0036-1/328 0196 és Münchenben, az Életünk szerkesztőségében (ára: 10,- €), Landwehrstr. 66., telefon: 0049-89/532 82 88. Fax: 0049-89/532 84 5.

Megrendelhető: Budapest, a Szent István Társulatnál, Kossuth L. u. 1., Tel: 0036-1/21 85820 és Münchenben az Életünk szerkesztőségében (20,- €).

MAGYARNYELVŰ SZENTMISÉK NYUGAT-EURÓPÁBAN

Itt közzöljük a magyar lelkészek te-
lefonszámát és címét, ahol érdeklődni
lehet magyarnyelvű szentmisék helye
és ideje után. Megtalálható még a
MKPK honlapján is:
<http://www.katolikus.hu/nov.html>

ANGLIA:

London: Msgr. Tüttő György főlelkész, Dunstan's House, 141, Gunnersbury Avenue, GB-London W3 8LE, **Telefon/fax: 0044-20/8992 2054.** Misézó helyek: London, South Croydon, Reading, Bristol, Luton.

ÉSZAK-ANGLIA:

Rochdale: Magyar Egyesület székházában. 76 a/78, Milnrow Road, minden hónap második vasárnapján 15.00-kor.

Wolverhampton: St. Andrew anglikán templom-
ban, St. Andrew Close, Hunter Street-ről, min-
den hónap harmadik vasárnapján 15.00-kor.

Bradford: Magyar Egyesület székházában. 4,
Walmer Villas, minden hónap harmadik vasár-
nap utáni szerdán, délelőtti 11.00 órakor.

Nottingham: Lengyel templomban, 2, Sherwood Rise,
minden hónap negyedik vasárnapján 12.30-kor.
Érdeklődni: Ft. Fülöp Menyhért plébános, St. John The Baptist Presbytery, Dowling Street, Rochdale,
OL11 1EX, **Tel./Fax: 0044-(0)1706/64 59 37.**

AUSZTRIA:

Bécs: Ft. Hegyi György, Ungarische Röm. Kath. Seelsorgeamt, Döblergasse 2/30b, A-1070 Wien, **Telefon/fax: 0043-1/526 49 72.** Misézó helyek: Bécs, Mödling, Wr. Neustadt, Florisdorf, Kaiser Ebersdorf.

Pázmáneum, Msgr. Dr. Csordás Eörs, rektor; szent-
mise: minden szombat este 18.30, A-1090 Wien,
Boltzmanngasse 14, **Telefon: 0043-1-317 3656**

Burgenland/Alsóőrött: Pfarramt Unterwart,
Telefon: 0043/ 33/527 108

Grác: szentmise vasárnaponként 10.00-kor a
Weltsche-Kirche-ben, Griesplatz 30. sz., Ft. Mag. Papp Tibor lelkész, Ugri Mihály gond-
nok, **Tel.: 0043/316/68 35 08;**

Innsbruck: minden hónap 2. vasárnapján,
Richard Wagner Str. 3., Dr. Magda Szilveszter
diakónus, **T: 0512/204 103**

Linz: Misézóhelyek: Linz, Wels. Érdekl.: Ft. Szabó Ernő, Ungarnseelsorgezentrum d. Diözese Linz, Petrinumstr. 12, Haus 7, A-4040 Linz, **T: 0043-732/736581-4492 (iroda), -4493 (lakás), -4494 (Fax).**

Salzburg: Szentmise havonta egyszer, vasárnap
12 órakor az Orsolyita-zárdában, Aigner Str. 135,
változó dátummal. Érdeklődni: Schwarz Mária,
Telefon: 0043/662/820 139

BELGIUM

Brüsszel: Mission Catholique Hongroise, Rue del' Arbre Bénit 123, B-1050 Bruxelles/XL/,
Érdeklődni: Ft. Galambossy Endre, **Tel./Fax: 0032/2/64 85 336.**

Liege/Luxemburg: Ft. Dobai Sándor főlel-
kész, Aumonier Hongroise, Rue des Anglais 33., B-4000 Liège, **Telefon: 0032/ 4/22 33 910**

FRANCIAORSZÁG

Párizs: Msgr. Molnár Ottó főlelkész, szentmise
minden vasárnap 11-kor, augusztus kivéve. Mission Catholique Hongroise, 42, rue Albert Thomas,
F-75010 PARIS, **Telefon/fax: 0033/1/42 08 61 70;**

Dél-Franciaország: Ft. Fülöp Gergely, Mission Catholique Hongroise, 74 rue du Grand-Roule, F-69110 Ste Foy-les-Lyon, **Telefon: 0033/4/78 501636**

NÉMETORSZÁGBAN

AUGSBURG-i Egyházmegye: Misézó hely-
ek: Augsburg, Neuburg a. D., Kempten. Érdeklődni: Ft. Türosz Dzsó plébános. **Telefon: (0821)260-3987.**

BAMBERG-EICHTÄTT-REGENSBURG-i Egyházmegye
nürnbergi székhellyel: Misézó helyek: Bamberg, Coburg, Ingolstadt, Lands-
hut, Nürnberg, Regensburg. Érdeklődni: Ft. Bereczki Béla, Ungarische Katholische Mission,
Tuchergartenstr. 2/A, D-90571 Schwaig. **Telefon: (0911) 507 57 96**

ESSEN-i Egyházmegye: Misézó helyek: Duis-
burg, Essen. Érdeklődni: Ung. Kath. Mission, Fraziskaner Str. 69a, D-45139 Essen. **Telefon: (0201)28 47 40 vagy Kölnben: (0221) 23 80 60.**

Freiburg-Trier-Speyer-i Egyházmegye-
gyék Karlsruhe-i székhellyel: Misézó helyek: Mannheim, Offenburg, Kaiserslautern, Saar-
brücken, Freiburg, Karlsruhe, Pforzheim, Konstanz, Singen, Strasbourg, Mulhouse. Erd.: Ft. Dr. Szabó József, Ungarische Katholische Mission, Elbinger Str. 2/A, D-76139 Karlsruhe. **Tel./Fax: (0721) 6872 15**

Berlin-i és Hamburg-i Főegyházmegye,
Hildesheim-i és Osnabrück-i Egyházmegye: Misézó helyek: Berlin, Hamburg, Hannover, Kiel, Lübeck, Braunschweig, Bremen. Erd. Hamburgban: Ft. Rasztovác Pál, Ungarische Katholische Mission, Holzdam 20, D-20099 Hamburg. **Tel.: (040) 25 077 83.**

KÖLN-i Főegyházmegye és **AACHEN:** Mi-
sézó helyek: Köln, Bonn, Düsseldorf, Wupper-
tal, Bergisch-Gladbach, Aachen: Érdeklődni: Ft. Lukács József, Ung. Kath. Mission, Thieboldgasse 96, D-50676 Köln. E-mail: ungarn-
zentrum@netcologne.de **Telefon: (0221)238060.** Fax: 0221/232120

<http://www.Ungarnzentrum.de>

HIRDETÉSEK

Személy és áru fuvarozás Magyarországra. Elfogadható áron, megegyezés szerint, háztól-házig. **Telefon: D-0049-07034-62580.**

Kapuvár - Sopron és Győr között (85) - el-
adó egy 4-szobás tágas és világos lakás (négy-
lakásos ház, abból 3 orvos), központban, szem-
ben a kastéllyal. Ár: 85.000 €. Érdeklődni:
0041-32/322 26 44 (napközben).

Barátságos, jó szakmában levő, 62 éves
hölgy (159/60), megbízható, becsületes ételtár-
sát keres, őszinte szándékkal. Szeretek sütni-
főzni. Jelige: „kéknefelejcs”.

Szabadságra szeretne menni? Diplomás
betegápolónő nagy szakmai gyakorlattal, jú-
liusban (2005), otthoni betegápolást vállal
Heilbronn környékén. **Tel.: 0036-70/311 36 59.**

Balatonfüredi kétszintes nyaraló eladó, 2
különbejárattal egység: 2 x 2 szoba, fürdő,
konyha. Épült: 1972; 340 m² tellekkel; 200 m-re
a Balatontól, csendes, tiszta, színvonalas.
Írányár: 130 000 €. **Tel.: 0036-70/311 36 59.**

Középkorú, megbízható hölgy idős személy
gondozását vállalná bentlakással, München te-
rületén. **Tel.: 0162/488 39 28 v. 0160/450 86 77.**

Budapest belvárosában, 41 m² liftes, szé-
pen berendezett lakás igényesnek kiadó, napi
35,- €. **Tel.: 0049-(0)231/53 30 725 v. 0049-
(0)231/82 75 35.**

Panzio eladó Magyarországon gyógyfürdő
helyen, Budapest és a Balaton között (Agárd).
Tel.: 0049-(0)711/54 96 412 v. 0172/81 30 870.

Magyarországon, Budapesten, központ-
ban, 108 m²-es igényesen felújított lakás eladó.
Tel.: 0049-(0)711/54 96 412 v. 0172/81 30 870.

Magyarországon, a Velencei tó partján,
gyógyfürdő mellett, panzióban, egész évben
szobák kiadók. **Tel.: 0036-22/37 05 00.**

Telkes, budai ház eladó. **Tel.: D
02234/64284.**

LIMBURG-FULDA-MAINZ-i Egyházmegye
frankfurti székhellyel: Misézó helyek: Frank-
furt-Rödelheim, Mainz, Wiesbaden, Darmstadt, Giessen. Érdeklődni: Ft. Takács Pál, Katholische Ungarische Gemeinde, Ludwig-Landmann-Str. 365, D-60487 Frankfurt. **Telefon: (069) 24 79 50 21.**
www.magyar-katolikusok-frankfurt.de

MÜNCHEN-FREISING-i főegyházmegye:
Misézó helyek: München, Rosenheim, Erding.
Érdeklődni: Ft. Merka János, Ung. Kath. Mission,
Oberhofinger Str. 40, D-81925 München. **Tel.: (089) 982637, 982638, FAX: (089) 985419. E-mail: ukm-muenchen@yahoo.de; http://www.erzbis-
tum-muenchen.de/ungarische-mission**

MÜNSTER-PADERBORN-OSNABRÜCK-i Egyházmegye:
Misézó helyek: Hagen, Menden, Osnabrück, Bielefeld, Marl, Münster, Dortmund, Neukirchen-Vluyn. Érdeklődni: Ft. Bagossy István, Ung. Kath. Mission, Middelhof 24, D-48157 Münster-Handorf. **Telefon (0251) 32 65 01**

PASSAU-i Egyházmegye: Misézóhely:
Passau: Erd.: Ft. Szabó Árpád, Götzendorfer-
str. 5, D-94121 Salzweg, **Telefon: (08505) 12 29.**

ROTTENBURG-STUTTGART-i Egyházmegye:
Misézó helyek: Stuttgart, Heilbronn-Horkheim, Balingen-Frommern, Ludwigsburg, Böblingen, Reutlingen, Schwäbisch Gmünd, Eisingen, Weingarten, Heidenheim, Friedrichshafen, Munderkingen, Ulm, Biberach.

Érdeklődni: P. Gyurás István SJ, Ungarische Katholische Mission, Pfizerstr. 5, D - 70184 Stuttgart. **Telefon: 0711/2369190 E-mail: misio@ukgm-stgt.de v. istvan.gyuras@ukgm-stgt.de v. www.ukgm-stgt.de**

WÜRZBURG-i Egyházmegye: Misézó hely:
Würzburg. Érdeklődni: Ft. Dr. Koncsik Endre, Kardinal-Döpfner-Platz 7, D-97070 Würzburg. **Telefon: (0931) 38 62 43**

NORVÉGIA: P. Teres Ágoston SJ, Munkerud-
veien, 52, N-1165 Oslo. Szentmise minden hónap
első vasárnapján 14-kor a Szent József kápolná-
ban (Akersveien 4). **Telefon/fax.: 0047/22744 124**

OLASZORSZÁG

Róma: Msgr. Dr. Németh László főlelkész, Pontificio Instituto Ecclesiastico Ungherese, Via Giulia 1, I-00186 Róma. **Telefon: 0039/06/684-261.** Misézó helyek: **Róma** - minden hó utolsó vasárnapján 11-kor, S. Maria dell' Orazione (Via Giulia, kivéve júl., aug., dec.) és a Szent Péter bazilika Magyarok Nagyasszonya kápolnájában minden kedden 7.45-kor. **Milano** - minden hó első vasárnapján 10.30-kor, S. Maria della Sanita (Via Durini, kivéve jan., júl., aug., szept.). Magyar misék helye: Firenze, Bologna, Padova, Torino, Palermo, Assisi, Catania.

SVÁJC

Zürich: Ft. Vizauer Ferenc, Röm. Katholische Ungarische Mission, Winterthurer Str. 135, CH-8057 Zürich. **Tel.: 0041/1/36 23 303**

Bern: Röm. Kath. Ungarimission, Pf. 7717, CH-3000 Bern. **Telefon: 0041/61/381 54 45 (Basel)**

Genf: Szentmise minden 1. és 3. vasár-
napján. **Telefon: 00 41/22/7910458;**

Lausanne: Szentmise minden hó 2. és 4.
vasárnapján. **Telefon: 00 41/21/6478 678;**

Fribourg: Szentmise minden hó utolsó
vasárnapján 10.30-kor, az Orsolyiták templo-
mában, (rue de Lausanne). Lelkész: Ft. Popa Péter, **Telefon: 0041/26/534 06 72** □

Fonyódon 5 szobás, összkomfortos családi ház a Balaton D-i partján, 1100 m² panorámas telken, pincével, garázzsal, beépítve, beépítve. Írányár: 89 ezer €. **Tel.: 0049-89/834 18 68.**

Budapesten, az Országház közelében, V. ker., 2 x 2 szobás, színvonalas, igényesen fel-
újított, parkettás, napos, csendes lakás eladó. Kb. 90 m²-es, 3 em. felvonó, előszoba, konyha, fürdőszoba, külön zuhanyzó, WC, cirkó gázfűtés. Ár: 160 000,- €. Érdeklődni: 0049-(0)228/328 007 v. 0036-1/35 30 257.

Magyarországon, Miskolc belvárosában központi helyen, tömegközlekedési csomópontnál, a Kazinczy és a Szécsenyi utca sar-
kán, sétáló utcára néző emeleti, jó állapotban lévő 111 m²-es lakás eladó, ami irodai célra is alkalmas. Írányár: 110 000,- €. Érdeklődni: 0036-30/93 50 278.

Düsseldorff közelében élő 63 éves (180/80), független, sportos, nyugdíjas mérnök keresi élettársát komoly szándékkal, egy tisztaszívú, nemiál beszédo, lehetőleg barna bőrű, csinos hölgy személyében, 58 éves korig. Fényképes választ. Jelige: „zongorázom”.

Törtelen nyaraló eladó: (10 km-re Cegléd-
től - Termálfürdőhely). 6 x 5 m alappal, egy emeletes közpület, luxus berendezéssel, ga-
rázzsal, 719 m² bekerített gyümölcsösökkel. Írányár: 29.000,- €. **Tel.: 07136/6669.**

FESTMÉNYEKET

és dokumentumokat kerestünk
a Magyar Nemzeti Galériában (2005 október) és
a díjon-1 Szépművészeti Múzeumban
(2006 május) megrendezendő
Matisse és a magyar fauve-ok (1905-1914) című
kiállításához, a következő festőktől:

Bálint, Berény, Bornemissza, Boromisz,
Czigány, Czöbel, Dénes, Galimberti, Huszár,
Iványi-Grünwald, Kernstok, Márfy, Nemes
Lampérth, Orbán, Perlrott, Pör, Rippl-Rónai,
Tihanyi, Ziffer és másoktól ebből a korszakból.

Kalman Maklary, Tél: 33 (0)6 60 55 75 03
c-mail : kalmaklary@noos.fr

A szerkesztőség fenntartja
magának a jogot, hogy rövidít-
sen a beküldött kéziratokat.

A szerkesztőség

GOLGOTA

Sötét felhők borították,
Nagypénteken az eget.
A Golgota hegyén,
Már ott állt három kereszt.

A középsőn Jézus,
Ártatlan szenvedett.
Az ott álló tömeg,
Jézus nevétett.

Ha Te vagy Isten Fia,
Tedd szabadá magad.
Jöjj le a keresztről,
Hogy életben maradj!

De Jézus vállalta,
A halált miértünk.
Hogy megváltson a bűntől,
És a menybe mehessünk.

A harmadik napon,
Húsvét napja jött.
Jézus a halálból feltámadt,
És a sírból kijött.

Ekkor sokan elfogadták,
Jézust, Isten Fiát.
És Húsvétkor Őt ünneplik,
Az égi és földi királyt.

2002.

Fabián Tibor (Chicago)

HIRDESSZEN AZ ÉLETÜNK BEN

Apró-, házassági-, általános hirdetések
betűnként: 0,10 €
„Jelige” - postaköltség 5,00
Üzleti-, nyereséges hirdetés betűnként 0,20
Nagybetűs sorok betűnként 0,40
Egyszerű, 1 „pontos” keret 10,00
Kéthasábos hirdetés az összeg kétszerese.
Külön kivágásokat esetenként áruzzuk.

Egymásutáni háromszori hirdetésnél 10 %-
hatszori hirdetésnél 20 %- ill. egészévi hir-
detés esetén 30 % kedvezményt adunk!

A hirdetések befizetésének határideje
legkésőbb a hó 10-ig!

Hirdetéseket csak a hirdetési díj befi-
zetése után közölünk!

A hirdetések szövegért, stílusáért a szerkesztő-
ség nem felel!

Eladó modernül berendezett családi ház
két különálló komfort apartmannel. Visszatérő
vendégekkel, jó mellékjövdelem biztosítva.
Termál és élményfürdő Kehidán, a Zala part-
ján (Hévíztől 6 km). **Tel.: 0049-(0)69/31 58 49 v.
0036-83/334 075.**

A Gerencse tövében a festői szépségű Hé-
regen klasszikus építési tornácok nagyszoba-
ház eladó. 2000 m² előkert, 5000 m² hátsó-
kert az erdőig, telefon, kábel TV, gáz. KP fűtés, cs-
torna, pince, nyári konyha, kerekasztal, szőlő-
gáz, fészer stb. Ár: 14 MFt. **Tel.: 0049/1795374682,
v. 0036-20/44 03 689.**

„Kereszt és korona” filmek magyarul vagy
németül a bajor-magyar kapcsolatok 1100
éves történetéről, DVD, VHS, 2x 45 perc. Ár:
30,00 Euró + portó, megrendelhető:
aravasz@web.de és fax: 0049-89-81 88 76 59.

Református istentiszteletek Münchenben:
Reisinger Str. 11 (Sendlinger Tor) minden
hó 1. 3. 5. vasárnap 16 óra, minden 2. és 4.
vasárnap 11 órakor. **Tel.: 089-601 13 35,
www.reformatus-muenchen.de**

A RÓMAI SZENT ISTVÁN HÁZ

egész évben szeretettel várja
az Örök Városba
a szervezett zarándokcsoportokat
és az egyéni turistákat,
1-5 személyes, fürdőszobás szobákkal,
nagyon kedvező áron.

www.szh-roma.com

Via del Casaleto, 481,
I-00151 ROMA
Tel.: 0039-06/6574 2834.
Fax: 0039-06/6574 5959,
szih@tiscali.it

Köszönjük, ha megújítja
az ÉLETÜNK előfizetését!

**Kéziratokat kérjük lehetőleg
e-mailen küldeni: életunk@gmx.de**

ÉLETÜNK

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

MAGYAR KATOLIKUS DELEGATURA
Landwehrstr. 66 · D-80336 München
Telefon: (089) 5 32 82 88
Telefax: (089) 5 32 82 45
Email: életunk@gmx.de

Feladv. kiadó:
Magyar Katolikus Delegatura
Főszerkesztő: Dr. Cserháti Ferenc
A szerkesztőbizottság tagjai:
Dr. Frank Miklós, Ramsay Győző,
Szamosi József (olvasó- és tájéko-
szerkesztő) és Vincze András.

Redaktion und Herausgeber:

UNGARISCHE KATHOLISCHE DELEGATUR
Landwehrstr. 66 · D-80336 München
Chefredakteur: Dr. Cserháti Ferenc
Telefon: (089) 5 32 82 88
Telefax: (089) 5 32 82 45
E-mail: életunk@gmx.de

Abonnement für ein Jahr: 15,— €
11 Exemplare
nach Übersee mit Luftpost US\$ 50,—

ELŐFIZETÉS:

Az Életünk a helyi magyar lelkészek terjesztik,
ők küldik szét, náluk is kell előfizetni!
Tengeretúlrá, vagy ahol nincs magyar lelkész,
oda a kiadóhivatal küldi az újságot.

1 példány ára: 1.50 €
Előfizetési ár egy évre 15,— €
Tengeretúlrá US\$ 50,—

BANKSZÁMLÁNK:
Ungarische Katholische Delegatur
Sonderkonto „ÉLETÜNK”
Postbank München
Konto-Nr.: 6036-803 - BLZ 700 100 80

Erscheint 11 mal im Jahr.

Satz: ÉLETÜNK

Druck: AMPER-WERBE-DRUCK
Verlag Hammerand GmbH
Hasenheide 11,
82256 Fürstenfeldbruck

Beilagenhinweis: Dieser Auflage liegt
zeitweise ein RUNDSCHREIBEN bei.

A KIADVÁNYHOZ KÖRLEVELET
MELLEKLÉLTÜNK.